In overleg en met toestemming der Directies der Stoomvaartmaatschappijen „Nederland" en „Rotterdamsche Lloyd" wordt dit blad te Port-Said onder de passag persoonlijk gedistribueerd en ligt bovendien ter raadpleging en lezing op de leestafels der Oost- en West-Indische Mailbooten en der voornaamste Sociëteiten, Hotels, Café's en Leesinrichtingen, zoowel hier te lande als in Oost- en West-Indië.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING OOST EN WEST

Opgericht door Kolonel E. V. L. van Zuylen, 21 Maart 1900.

„Het Koloniaal belang is een algemeen Nederlandsch belang".

KANTOREN:

HOOFDBESTUUR. . . . . . . } HEULSTRAAT 17, DEN HAAG
INLICHTINGENDIENST . . . . } TELEF. 4519. POSTGIRO 14574

MEDEDEELINGEN of INGEZONDEN STUKKEN moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie" en gezonden aan de Presidente: HEERENGRACHT 7, DEN HAAG.

ADMINISTRATIE VAN HET „KOLONIAAL WEEKBLAD"
HEULSTRAAT 17, DEN HAAG. - TELEFOON 4519. - POSTGIRO 14574

Voor *Administratie* en *Verandering van Woonplaats* wende men zich in Nederl. tot den Administr.: HEULSTRAAT 17, Tel. 4519, Postgiro 14574, in Ned.-Indië tot den Hoofdvertegenw. te SOEMENEP (Madoera) Mr. K. FAUSER. Voor *Advertentiën* tot de DRUKKERIJ TEN HAGEN, NOBELSTRAAT 20. Tel. Interc. 1987*. Postgiro No. 17260, beiden DEN HAAG.

INHOUD: Een Weldoenster. † — De Feestelijke Augustusmaand. — Het Jubileum van H. M. de Koningin. — Feuilleton. — Alexander Hare en John Clunies Ross. — Ingezonden. — Persoverzicht uit de Ind. Bladen en Tijdschriften. Uit de Eur. Pers. Uit de Inl. Pers. Uit de Chin. Pers. — Literatuur-Overzicht. — Suriname. — Curaçao. — Uit den Verren Vreemde. — Meded. — Mutaties van 22 tot 29 Aug. 1923.

Een Weldoenster. †

In Mevrouw C. A. Rose-Molewater, die 24 dezer, op een-en-zeventig-jarigen leeftijd te 's-Gravenhage gestorven is, heeft menigeen een beminde weldoenster verloren, die nog héél lang met groote dankbaarheid herdacht zal worden. Zij verstond de zeldzame kunst om hare gaven te doen waardeeren, omdat zij schonk in stilte uit warme liefde voor al wat schoon is en goed. De Haagsche dagbladen hebben terecht haar lof verkondigd. Ook „Oost en West" mocht zich in hare belangstelling verheugen. Bij de oprichting van „Boeatan" heeft haar echtgenoot, de heer E. K. G. Rose, een werkzaam aandeel gehad, en zijn weduwe zette hartelijk zijn arbeid voort.

Haar welbesteed leven vinde veel navolging in deze moeilijke tijden.

G. v. B.—T.

De Feestelijke Augustusmaand.

In deze Oogstmaand met haar uitverkoren naam vallen de beide Koninklijke jaardagen van Moeder en Dochter. Als van ouds is er ook nu feest in den lande en overal waar Nederlanders zich bevinden. Maar, op hooger peil dan anders is de stemming bij de nadering der groote Septemberdagen.

31 Augustus is ditmaal van bizondere beteekenis, gelet op de nationale herdenkingsdagen, van welke 6 September de glorievolste zijn zal. Van heinde en ver, uit Oost en West, zullen der jubileerende Vorstinne, om wie allen zich scharen, de gelukwenschen toestroomen en, inderdaad, het zal een verheven tafereel te aanschouwen geven als straks de blijken van wederkeerige verknochtheid tusschen Volk en Vorst bezegeld worden. Nog is het toekomst, zij het een welke met elk uur naderbij komt. De omstandigheid dat Hare Majesteiten hare geboortedagen in de verschenen maand in den besten welstand mochten herdenken, zal de vreugde van de komende dagen verhoogen.

Feuilleton.

Een Excursie naar het Getahpertjaland *)

(Boven-Bilavlakte).

(Slot).

De grond is, ook waar ontginning plaats vond, vruchtbaar. Afspoeling wordt door de cultuurwijze voorkomen. Tot op 10—25 M. diepte vindt men een doorlatende, zandige klei, welke wegens den aard van haar ontstaan, n.l. uit rivierslam (vermoedelijk onder water afgezet) allesbehalve steriel is. Algemeen komen de, zich als grof zand voordoende glasstukjes (uit den Tobameer-krater) voor. Dieper ligt (vast te stellen in de erosievoren) een vaak sedimentachtige en gebroken, lipariettuf, waarvan de vastheid varieert van zeer zacht tot zeer hard en zandsteenachtig. In de Aek Balammingké werd een richel aangetroffen, die in sterk gebogen lijnen leiachtig gelaagd bleek; wegens de gladgeschuurde oppervlakte meende ik gekristalliseerde lava voor mij te hebben, maar een nader onderzoek wees uit, dat het zeer fijnkorrelige, harde tuf is. Het bed der genoemde rivier bestaat op enkele beschermende plekken uit zand, maar is overigens geheel bedekt door een, uit hooger streken aangedragen, glad geschuurd, uiterlijk donkerkleurig steengruis. De enkele steenen zijn in den regel langwerpig plat en hebben een lengte van 1—25 c.M.; zijn ze nog niet verweerd, dan heeft de versche breuk meestal een grijze tot blauwe kleur bij fijnkorrelige structuur; iets zeldzamer vindt men den granietvorm. Ook kwartsstukken zijn niet zeldzaam en kunnen in enkele gevallen een gewicht van ± 1000 K.G. bereiken.

Naast de voordeelige spontane verjonging der Majangboomen, kan niet te veel gewezen worden op de eenvoudige en goedkoope cultuur, welke zich aansluit bij die, welke de natuur hier van oudtijds toepaste. Dit is de reden, waarom de bevolking goede resultaten verkreeg, niettegenstaande zij uitsluitend met den pootstok en op hoop van zegen werkt. Plantagebedrijf, als b.v. bij Hevea, is uit den booze; het zoude de kosten tot het tienvoudige opdrijven en tot minderwaardig product leiden. Ik kwam tot deze vergelijking, toen ik de Heveatuinen van Permantian doorwandelde; daar is door de afwisselende invloeden van regen en zonneschijn, samen met „clean weeding" een toestand bereikt, dat er groenbemesters noch eenig onkruid groeien willen; zeker, de Hevea „doet" het, maar daarmede is ook alles gezegd. Nu schijnt Boven Bila een bijzonder land te zijn, want ook de bevolkingstuinen van Hevea laten weinig te wenschen over, niettegenstaande pootstokplantkuilen en een zee van vuiligheid.

Van de bevolking werden de in de concessie liggende aanplantingen overgenomen; wij zagen daarvan eenige Getahpertjatuintjes die (na opengekapt te zijn) zeer hoopvol stemden. Het is inderdaad een verrukkelijk gezicht, deze kaarsrechte stammetjes, geheel vrij van ziekten en plagen, met hun van boven zacht donkergroene, van onderen fraai bruine bladeren. Zoude niet juist deze cultuurwijze, waarbij het gewas niet in gelederen op een kaal geschoren exercitieveld opgesteld wordt, maar zijn natuurlijke omgeving blijft behouden, de vijanden der grootcultuur ver houden?

De kweekerij, wederom met beperkte middelen tot stand gekomen, bevat ongeveer 100.000 zaailingen van Palaquium

*) Ontleend aan het „Ned.-Ind. Rubber- en Thee-Tijdschrift", 15 Juni 1923.

Het Jubileum van H. M. de Koningin.

Huldeblijk van het Nederl.-Indische officierskorps.

Op 6 September zal de Koningin ten paleize te Amsterdam ontvangen een deputatie van het Nederlandsch-Indische officierskorps, die het huldeblijk van dat korps komt aanbieden.

Nadat in Indië zich, onder voorzitterschap van generaal Gerth van Wijk, tot dat doel een commissie had gevormd, en uitgemaakt was, waaruit het stoffelijk bewijs van verknochtheid zou bestaan, werd aan de Ned.-Ind. Officieren-vereeniging verzocht voor de voorbereiding en uitvoering van de plannen in het vaderland zorg te dragen.

Het geschenk zal bestaan uit een Gobelin, 3 bij 4 meter, voorstellende de ontwikkeling van Ned.-Indië op het gebied van landbouw, veeteelt, handel, nijverheid en verkeerswezen, onder bescherming van het Ned-Indische leger. Daar de vervaardiging van dit werk vele maanden zal eischen, werd besloten, een teekening te laten maken, welke een getrouwe voorstelling geeft van wat op de gobelin zal worden aangebracht, en deze teekening H.M. bij de jubileumfeesten aan te bieden. De gobelin wordt gemaakt door de Nederlandsche Kunstweefschool.

Dezer dagen is hier te lande aangekomen een teekening van hetgeen de gobelin zal voorstellen. Deze teekening is vervaardigd door den heer J. Z. van Dijck, te Bandoeng, op ongeveer de helft van de grootte. In het midden is een Indisch landschap gevende een afbeelding van landbouw, veeteelt, handel, nijverheid en verkeer, aan de eene zijde beschermd door het Nederlandsche militaire element, aan de andere zijde door het inheemsche deel der krijgsmacht. In de vier hoeken bevinden zich allegorische voorstellingen van de wijze, waarop het kwade door het goede wordt bestreden, en afbeelding van den strijd, dien ons leger had te voeren. Midden boven de opdracht het ridderkruis der militaire Willemsorde.

De deputatie, welke het huldeblijk aan de Koningin zal aanbieden, is samengesteld uit zeven actief dienende officieren, zooveel mogelijk alle wapens en diensten vertegenwoordigende en van alle in Nederland vertoevende rangen, te weten de heeren A. T. H. Winter, majoor van den generalen staf; H. J. Gerritzen, luit.-kolonel van den geneeskundigen dienst; D. G. Draayer, majoor der infan-

…lerie; C. A. Rijnders, kapitein der infanterie; G. A. de Stoppelaar, eerste luitenant der cavalerie; J. Kooy, eerste luitenant der militaire administratie, en W. F. Gerharz, tweede luitenant der genie.

Namens de bevolking van de kolonie Curaçao zal de oud-gouverneur mr. Th. I. A. Nuyens op Donderdag 6 September aan de Koningin een bloemstuk aanbieden, dat zal voorstellen het wapen van de West-Indische Compagnie.

Alexander Hare en John Clunies Ross.

Onder hen, die zich met de bestudeering van de O.-I. geschiedenis tijdens en na de herstelling van het Nederlandsch gezag als gevolg van het met Engeland gesloten tractaat van Londen van 13 Augustus 1814 hebben bezig gehouden, neemt P. H. v. d. Kemp (overleden 17 Maart 1921 te 's-Gravenhage) eene vooraanstaande plaats in. Vele zijn de werken, verhandelingen, enz., welke hij het licht deed zien en waarin de resultaten van zijne vruchtbare onderzoekingen zijn neergelegd. Doordat deze uitnemende publicist de gewoonte had de door hem geraadpleegde bronnen onder afzonderlijke aanteekeningen te vermelden, maakte hij het voor anderen zoo gemakkelijk wetenswaardigheden omtrent personen en zaken, die in bovengenoemd tijdvak de aandacht hebben getrokken in de origineele bescheiden na te slaan. En wij hebben daaraan dan ook te danken, dat wij over de bijzondere figuren van *Alexander Hare* en *John Clunies Ross* het een en ander hebben kunnen verzamelen om daarmede het hier volgend artikel te kunnen samenstellen.

Het was op 19 Mei 1809, dat Daendels onzen militairen post te Bandjermasin introk naar aanleiding van het ongunstig rapport van den als commissaris daarheen uitgezonden Luit.-Kolonel S. J. van Thiel. Het hoofdmotief daarvan was, dat Bandjermasin behalve de peper niets opleverde en de peperopbrengst de lasten niet kon dekken. Het fort Tatas en de batterij Tabanio met eenig oorlogsmaterieel werden aan den Sultan overgegeven, die de waarde daarvan bij ontstentenis van gereed geld betaalde met een zuiveren diamant. Deze diamant van 26 karaat moest te Batavia in veiling worden gebracht, omdat Batavia toen door de Engelschen werd geblokkeerd en de steen niet naar den Koning van Holland kon worden gezonden, voor wien hij feitelijk bestemd was. Hoewel de steen door den Sultan op 50.000 rijksdaalders was gewaardeerd, haalde hij op de veiling slechts 10.000 rijksdaalders. De kooper heeft er later groote winst van gehad, toen de tijden beter werden.

Nadat het verlaten van Bandjermasin door de Nederlanders hem bekend was geworden, gaf *Alexander Hare*, een te Malakka gevestigd welgesteld handelaar, zich veel moeite om nader met den Sultan van Bandjermasin, die ook reeds gevraagd had zich onder Britsche heerschappij te mogen stellen, in betrekking te komen. Hare had daartoe twee vaartuigen afgezonden en zijn hoofddoel was daarbij het verkrijgen van grondgebied, alwaar hij zich met zijne talrijke volgelingen zou kunnen vestigen. De beoordeeling van verschillende publicisten over Hare loopt uiteen; door velen, als bijv. Temminck, Salomon Müller, Veth, Levyssohn Norman, Hoek wordt hij beschouwd als een despoot, een zonderling, een Don Quichotte, terwijl anderen, waaronder Hageman en v. d. Kemp, niet zulk een ongunstig oordeel over hem uitspreken en hem een gewoon Engelschman noemen, die vrede en vrijheid liefhad en niemand leed deed. Zonder hierin partij te kiezen, maakt o.i. de heer Hare in elk geval wel den indruk van iemand te zijn geweest, die wars was van de zegeningen(?) eener Europeesche maatschappij.

In 1810 bevond zich te Malakka ook Raffles ter uitvoering van een hem door Lord Minto, den gouverneur-generaal van Bengalen, gegeven opdracht om betrekkingen aan te knoopen met de onder het Nederlandsch gezag staande vorsten van den O.-I. Archipel. Raffles was de plannen van Hare welgezind en beloofde hem, zoodra Java onder Britsch gezag zou zijn, de vestiging te Bandjermasin te steunen. Na de verovering van Java in 1811, waarbij Hare de expeditie vergezelde, werd door Raffles de gedane belofte ingelost en door zijn voorspraak bij Lord Minto Hare tot Resident te Bandjermasin benoemd met gelijktijdige vestiging van een Britsch établissement aldaar.

Tijdens de nieuwe Resident namens zijn gouvernement met den Sultan een gewoon contract van suzereiniteit sloot, wist hij voor zich zelven den afstand van een stuk grond in eigendom te bedingen. Het stuk grond, Moloeka geheeten, naar de daar stroomende rivier, was gelegen in het zui-

…oblongifolium en (sporadisch) P. Gutta. De frissche, egale stand is in het oog vallend. Waar op enkele beddingen deze ontbrak, werd als oorzaak genoemd: te oud zaad. Dit zoude n.l. slechts korten tijd bewaard kunnen worden. De ontkieming heeft spoedig na het uitleggen plaats.

5. *Enkele gegevens over exploitatie.*

Wegens algeheele onbekendheid met getahpertjazaken bestonden bij mij bedenkingen, of een onderneming als de onderhavige wel, vooral in den eersten tijd, rendabel te maken is. Ik verkeerde in de meening, dat de boomen, om productief te worden, flinke afmetingen moesten bereiken. Ik had wel eens een afbeelding gezien, waarop een gevelde woudreus afgetapt werd. Zulks deed de bevolking dan ook daar ,waar zulke reuzen nog bestonden, en niet ten onrechte. Voor een andere exploitatie waren zij ongeschikt en hinderden bovendien den opslag aan een goede ontwikkeling. Men mocht eerder van een goed doordachte economie, dan van roofbouw spreken. Mij bleek, dat de inboorlingen in deze streek wel degelijk met de toekomst rekenden. Bij Palaquium wordt alleen het blad geoogst en daar dit reeds van 3—5 jaar oude boompjes een goed product en een zeer ruime opbrengst levert (de analyses wijzen 5.6 tot 9.2 pCt. aan), 1) baart dit onderwerp geen zorg. Het zal zaak zijn, proeven te nemen met het toppen, om de stammetjes tot een lagere vertakking te dwingen, zoodat de oogst op den duur geen moeilijkheden oplevert. Elk exemplaar kan vermoedelijk eens per jaar geheel kaal geplukt worden.

De bereiding geschiedt in grove trekken als volgt: Het blad wordt zoo versch mogelijk tusschen (molen-) steenen fijn gemalen, in heet (niet kokend) water geroerd, de naar boven komende getah afgeschept en weder bij ongeveer 70° C. door stampen gekneed.

1) In doorsnede 7 %.

Nadere gegevens te verzamelen over de afwerking en over commercieele zaken lag niet op mijn weg.

De heer Fickendey verstrekte naderhand nog enkele gegevens, die hier een plaats mogen vinden.

De bereiding van het blad geschiedt (volgens van Lennep en Rutgers) als volgt: De versche bladeren worden gehakt en daarna tusschen molensteenen (Kollergang) fijn gemalen. In een ketel met roerinrichting wordt deze massa, bij watertoevoer in beweging gehouden en langzaam op 70° C. verwarmd. De nog warme massa komt nu in een anderen ketel met koud water, waarbij onder verder roeren de Getahpertja (de handel schrijft: Guttapercha) komt boven drijven; deze wordt vervolgens afgeschept, in een universeelwaschinrichting gezuiverd en tot blokken geperst.

Volgens den heer W. H. Keuchenius, vroeger controleur B. B. in Djambi, nu inspecteur Rubb. Cult. Maatsch. Amsterdam, komen Getahpertjaboomen in Djambi nog talrijk voor. Gedurende den oorlog, in 1916 en 1917, hebben de inboorlingen groote hoeveelheden blad naar Singapore geleverd.

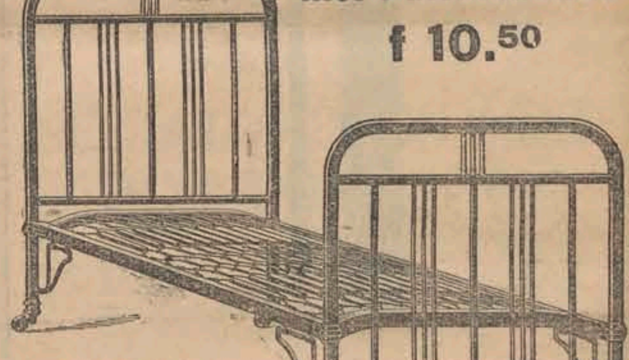
De literatuur geeft daaromtrent enkele cijfers.

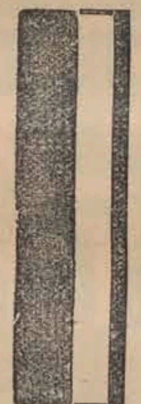
1). De Oostkust van Sumatra, deel II; uitgave Encycl. Bur. pag. 69:

De uitvoer van Getahbladeren is gedurende den oorlog toegenomen tengevolge van de vermeerderde vraag der Caoutchoucfabrieken te Singapore. Nagenoeg de geheele winning had in Siak plaats; uitvoerhaven Pakanbaroe; hoeveelheid 1916: 304 ton; 1917: 10 ton.

2). Verslag omtrent Handel, Nijverheid en Landbouw v. Ned. Ind. gedurende 1919 Getahpertjablad. Uitvoer van Sum. Oostk. 1919 van weinig beteekenis, ongeveer 13 ton; in het jaar tevoren ongeveer het dubbele. Uitvoerhaven Tand-

delijk schiereiland van Borneo, grenzende ten N. aan de Sultanslanden en overigens aan zee, besloeg 1400 vierk. mijlen en was rijk aan bosschen, leverende uitnemend scheepstimmerhout en voor cultures (peper, koffie, groenten) geschikt. Toen Hare van dit land bezit nam, was er geene noemenswaardige bevolking. Maar van zijn vriend Raffles, nu Luitenant Gouverneur van Java, wist hij te verkrijgen dat vele Javanen derwaarts werden overgebracht. Meer dan 5000 menschen, waaronder boeven en staatkundige overtreders, beschuldigden met en zonder vonnis, vrouwen aan wie enkel slechte levenswijze kon worden ten laste gelegd, zij allen werden opgepakt en zelfs zonder behoorlijke waarborg voor ordelijke registreering op 's lands kosten over zee verbannen. [1]) Op het land zijn echter niet meer dan 3000 personen aanwezig geweest, want de overigen hebben de vaartuigen van Hare, die hen overvoerden, afgeloopen en zijn gedeserteerd. De overgevoerde menschen werden te Poeloe Lampeh, de hoofdnegorij in een vlakte gelegen, vereenigd; zij bouwden er hunne hutten en werden in kampongs onder demangs afgedeeld, terwijl het geheele complex onder een Toemengoeng als hoofd werd gesteld.

Met de politie werd een corps Djajang Sekar (soort marechaussee) met piekeniers en Chineezen ten getale van 150 gewapende manschappen belast. Te Karrouw werd het hout uit de bosschen gekapt en op de scheepstimmerwerf werden vaartuigen gebouwd, die ook verkocht werden. O.a. werd een driemastschip van ruim 400 ton gebouwd, welk schip, later gevoerd door kapitein *J. C. Ross*, dien wij straks nader zullen ontmoeten, verscheidene jaren onder den naam Borneo heeft gevaren op de peperkust van Sumatra.

Hare had hiermede zijn doel bereikt, hij bezat een kostbaar land, alwaar hij een afgezonderd en onafhankelijk verblijf voor de toekomst zou hebben en waar hij zich als een souverein kon gedragen. Maar lang zou deze vreugde niet duren.

Reeds na het vertrek van Lord Minto (November 1813) uit Calcutta was de invloed van Raffles verminderd en daarmede ook de hulp, die Hare van hem genoot, om geheel op te houden, toen Raffles het bestuur op 1 Maart 1816 aan zijn opvolger, den luitenant-gouverneur Fendall, had overgegeven. Toen in 1816 de Nederlandsche Commissarissen-generaal over de teruggave der Nederl. bezittingen met den Britschen Luitenant-gouverneur en Raden onderhandelden, ontstond ten aanzien van Bandjermasin verschil. De Engelschen beweerden, dat Bandjer niet behoorde tot de bezittingen, die zij hadden veroverd en zij die bezitting dus niet konden teruggeven. De Nederlanders hadden zich ter zake met den Sultan van Bandjer te verstaan. Over de daaruit voortgevloeide moeilijkheden, alsmede over die ontstaan door het terugzenden als vrije lieden van de gedeporteerden op het land Moloeka naar Java op last van Fendall, die vóór de aankomst te Bandjermasin van den Nederlandschen Commissaris Jacob Dirk Jan d'Arnaud van Boekholz den willekeurigen maatregel van Raffles ongedaan wilde gemaakt hebben, zullen wij hier niet uitweiden. Wij vermelden slechts, dat v. Boekholz 14—20 December 1816 Poeloe Lampeh bezocht, alwaar de ondergeschikte van Hare, de heer J. C. Ross, wegens tijdelijk vertrek van Hare naar Java, als gemachtigde op het land Moloeka fungeerde. Het geheele etablissement was toen opgebroken op een 40 à 50 Javanen na, alles was vernield en de tuinen waren verwoest. Op de werf te Karrouw waren nog een kleine 100-tal werklieden bezig aan het afbouwen van de Borneo. De Britsche commissarissen Abrahams en Stuart werden er nog aangetroffen, wachtende op gelegenheid naar Batavia.

Voormelde heer Ross was zeeman van beroep en uit een niet onaanzienlijk Schotsch geslacht gesproten, hij had reeds vroeg de Groenlandsche en Indische zeeën bevaren en was, tijdens de Engelschen bezit van Java namen, in kolonialen dienst bevelhebber van een oorlogsbrik geweest. Op 55-jarigen leeftijd werd Ross later in 1842 door den gezagvoerder van de Nederlandsche brik Dankbaarheid, den heer J. J. Duintjer, op de Cocos eilanden aangetroffen, die hem beschrijft als een gezond, achtbaar, opgeruimd, innemend, diepdenkend, veelomvattend mensch, zijn vrijen tijd bestedende aan de studie en daartoe bezittende eene bibliotheek van een 1000-tal boekdeelen op allerlei wetenschappelijk gebied.

Nadat Bandjermasin den 1en Januari 1817 onder Nederlandsch gezag was gebracht, is tegen Hare

[1]) Over dit feit wordt in J. C. Baud's De Bandjermasinsche afschuwelijkheid eene omstandige beschrijving gegeven. De vertaling is uit het Engelsche rapport van den Britschen Resident van Semarang Boggie, die Raffles vijandig gezind, den maatregel der verbanning heeft betiteld als „the Bandjermasin enormity".

joeng Balai. Prijzen worden niet genoemd. Voor de Atjehhavens was de uitvoer nihil, uitgezonderd Langsa, dat 800 ton noteerde. De prijs was daar *f* 2.50—3 per K.G. (Naar aanleiding van deze getallen werd vermoed, dat het niet bladeren maar bereide Getah betrof, mogelijk had echter een vergissing plaats en moest het heeten: per pikol).

Nog valt iets te zeggen omtrent het verkrijgen der benoodigde kracht en den afvoer. De Aek Balammingké daaromtrent onderzocht, kan reeds ter hoogte van de tegenwoordige nederzetting alle benoodigde waterkracht leveren. Er is een plek, waar door een eenvoudige ± 1 M. hooge afdamming een groote hoeveelheid water afgeleid kan worden; over een afstand van ± 200 M. bedraagt het verval bijna 3 M. Schuttingen en een houten waterwiel kunnen ter plaatse aangemaakt worden. Een 2 uur gaans lange rijweg kan tot nagenoeg vlak, den linkeroever der rivier volgend, aangelegd worden tot Rantauperapat. Komt de geprojecteerde aschweg gereed, dan brengt de aansluiting daaraan den eigen aanleg tot ± de helft terug. Van Aek Ketiah, die de zuidgrens der concessie volgt, moeten, naar verkregen inlichtingen de omstandigheden ongeveer gelijk zijn. Er zou daar, met het oog op het bladtransport, een 2e etablissement gewenscht zijn. Van Rantauperapat (en waarschijnlijk hooger) is de Aek Bila bevaarbaar voor stoomsloepen. Laatstgenoemde wordt aan de monding, bij Laboean-bilik, door kustvaarders bezocht.

Werkvolk is voorloopig ter plaatse verkrijgbaar. De bewoners, Mohamedaansche Bataks (iets door Malaïers beïnvloed) zijn goedaardig en, zoo niet werkdadig, dan toch hulpvaardig. Werkzoekenden, uit de bergen afgezakte Tobanezen, in den regel Christenen, hebben er zich gevestigd en werken gaarne als koelies. Verder zijn er Javanen, die op de ondernemingen in het noorden door afloop van hun contract vrij worden en zich gaarne vestigen; verscheidene werken reeds te Aek-boero.

6. Terugreis en terugblik.

De terugtocht had op precies tegenovergestelde wijze plaats; alleen werd de afstand Poeloeradja Sibolangit, wijl het oponthoud te Medan nu kort was, in één dag volbracht. In het geheel werden 670 K.M. per auto en bij elkaar ruim 50 K.M. te voet afgelegd.

Tenslotte zij hulde gebracht aan heer Bruinier jun. voor zijn pionier-arbeid in dat ver van de beschaafde wereld liggende land, dat echter een groote toekomst belooft te hebben. Misschien reeds na weinig jaren zal de tijd komen dat auto en spoorwegen er heen of er door getrokken worden en dat er Europeesche nederzettingen verrijzen; dan zal men bewondering hebben voor degenen, die zonder dergelijke gemakken de grondslagen legden tot den bloei van de streek. Ook de verleende gastvrijheid zal bij ons in dankbare herinnering blijven.

In dit verband mag niet verzuimd worden, den heeren Colenbrander en dr. Fickendey te Poeloeradja eveneens dank te brengen voor het openstellen hunner gastvrije woningen en, wat den laatstgenoemde betreft, gedenken wij gaarne de aangename en gezellige leerrijke uren, ons als reisgenoot bezorgd.

Einde April 1923.

J. A. LöRZING,
hortulanus van 's Lands
Plantentuin, afd. te Sibolangit.

…der ingegrepen en bij geheim besluit van 22 Mei 1818 de beslissing door het Nederl. Bestuur genomen om Hare uit het bezit van Moloeka te ontzetten. De Commissaris v. Nahuys, die v. Boekholz …en had vervangen, adviseerde aan Hare slechts eene schadeloosstelling toe te staan voor de nog aanwezige wapenen en munitie. De vrees, dat er te midden onzer bezittingen een Engelsch vorstendommetje zou kunnen ontstaan, is aan dit eenigszins hardhandig optreden niet vreemd geweest. Op het land Moloeka toch stoorde men zich bijv. niet aan onze bepalingen op de in- en uitvoerrechten, noch aan ons zoutmonopolie en zelfs werden er versterkingen aangelegd. Hare, geene tegemoetkoming ondervindende van Lord Moira, den gouverneur-generaal van Bengalen en als gevolg daarvan ook niet meer gesteund door zijn vriend Raffles, destijds luitenant-gouverneur van Benkoelen, heeft zich onder protest bij de door ons gouvernement genomen beslissing moeten neerleggen. Hij werd zelfs op beschuldiging van de Engelsche autoriteiten te hebben aangezet zich van Bandjermasin meester te maken, uit Ned.-Indië verbannen, waarbij hij het hem in Rembang toebehoorend stuk land — misschien als schadeloosstelling gegeven voor zijn bezit in Moloeka — moest achterlaten.

Maar hij zou nog van zich doen hooren, want later gaat Hare trachten eene kolonie op de Cocos-eilanden [2]) te stichten. Hij vertrekt naar de Kaap de Goede Hoop, alwaar hij aan de Afrikaansche kust en elders menschen weet te krijgen, waarmede hij zich aan boord van de Hippomenes naar de Cocos-eilanden begeeft en zich in 1827 op het Rijsteiland, zoogenoemd omdat hij daar de meegevoerde rijst heeft gelost (en ook wel Poeloe Toean geheeten), vestigt. Dit eiland is het hoogste, doch kleinste der groep, bestaat uit een zandheuvel van ± 26 voet boven zee en daar werd een klein huisje uit houten pijlers van kokosboomen en met bladeren overdekt, opgezet, van binnen bevattende eene tafel, rustbank en drie stoelen. Hare liet zich daar door zijne vrouwelijke volgelingen bedienen en alleen de opzichter van het werkvolk Ogelvy mocht hem daar bezoeken. Het West- of Hare-eiland, het grootste, met kokosboomen begroeid, werd door de overigen bewoond. Het etablissement telde 36 mannen, 25 vrouwen en 37 kinderen en bestond uit eilanders van den O.-I. Archipel en Madagascaren.

Nauwelijks een viertal maanden daarna verschijnt zijn vroegere ondergeschikte Ross met de Borneo aan de Cocos-eilanden. Deze had zich naar Europa begeven om middelen te vinden voor eene vestiging op dezelfde eilanden, hij had die eilanden in 1825 reeds bezocht en toen het denkbeeld opgevat hier een maritiem station op te richten voor schepen in de groote vaart tusschen China, Australië en Britsch-Indië. Vermoedelijk had Hare ook van dit denkbeeld vernomen en Ross voor willen zijn. Hoe het ook zij, er was op de 32 eilanden der Cocos-groep voor beiden plaats genoeg. Ross ging wonen op Nieuw Salma (Schotteiland) met echtgenoote, 6 kinderen, eene juffrouw van gezelschap, alsmede 13 volgelingen; later heeft die kolonie zich aanmerkelijk uitgebreid. Al spoedig ontstond tusschen Hare en Ross eene verwijdering; zij zagen elkaar niet meer en de verhouding werd zelfs eene vijandige.

In 1829 bezocht de N.-I. koloniale schoener Flora onder den zeeofficier A. v. d. Jagt de Cocos-eilanden, op last van het Ned. bestuur, om de eilanden eens op te nemen, ook in verband met beweerde smokkelarij van kruit en wapenen naar Java tijdens den Java-oorlog. V. d. Jagt schrijft o.a. in zijn rapport, dat hem van die smokkelarij niets gebleken is en hij door Hare zeer welwillend werd ontvangen. Hare vertelde hem, dat zijn voornemen niet anders was geweest dan alleen om voor zijne menschen eene plaats te zoeken, waar hij verzekerd was dat niemand eenige heerschappij over hem zou kunnen uitoefenen en deze eilanden buiten de grenzen der N.-I. bezittingen gelegen, daartoe de beste gelegenheid aanboden. Ook deelde Hare hem mede, dat door hem tijdens zijn verblijf aan de Kaap door bemiddeling van den Engelschen minister Canning te Londen bij den Engelschen gezant te 's-Gravenhage in de zaak van Java opheldering was verzocht. Hij had reeds bericht bekomen, dat de voormalige Gouverneur-Generaal Bn. v. d. Capellen openlijk verklaard had, dat de hem ten laste gelegde zaak uit een misverstand was voortgesproten. Het zou hem hoogst aangenaam zijn, indien hem vergund werd naar Java te komen om zich aldaar op zijn landgoed in Rembang te kunnen vestigen. V. d. Jagt schrijft in zijn rapport van December 1829 nog, dat Hare willekeurig tegen zijne menschen optrad en ze als zijne slaven beschouwde.

Nu, lang heeft Hare daarna niet op de Cocos-eilanden behoeven te blijven; de toestanden waren ook voor hem sinds de komst van Ross niet meer zooals hij zich die bij zijne vestiging zal hebben gewenscht. Hij moest nu de heerschappij met een ander deelen en dat ging zijn natuur niet af. Hare kreeg toestemming om naar Ned.-Indië terug te gaan en ging te Benkoelen wonen. Volgens den Londenschen correspondent van de Nieuwe Rotterdamsche Courant van 14 Mei 1897, die de Keeling-eilanden, naar aanleiding van een belangrijk blauwboek toen aan het Parlement over de Cocos gezonden, bespreekt, zou Hare te Batavia een „ellendigen" dood gestorven zijn.

Ross bleef alleen als heer en meester op de Cocos-eilanden over en begon dadelijk de menschen van Hare tot vrije lieden te verklaren. Hij heeft van de Cocos-eilanden een model kolonie gemaakt, waar zijne nakomelingen gevestigd bleven en moet ongeveer 1850 aldaar overleden zijn.

W.

[2]) De Cocos of Keelingeilanden werden in 1609 door den Engelschen Kapitein Keeling ontdekt. Zij bleven tot de komst van Haze en Ross onbewoond en zijn in 1857 tot eene Britsche bezitting verklaard. Zij liggen in den Indischen Oceaan voor Straat Soenda op 12—13' Z.B. en 96' 53' O.L. Hier is in den wereldoorlog de Duitsche Kruiser Emden 9 November 1914 tot zinken gebracht.

Ingezonden.

De Heer H. van Kol zond ons ondervolgenden „noodkreet" van een zendeling onder de Boschnegers in Suriname, met verzoek om plaatsing in het Kol. Weekbl. Gaarne voldoen wij eraan.

Red. Comm.

DJEMI!

Eene verzamelplaats der Heidensche ellende.

Djemi; hoe weinigen weten, wat dit woord beteekent. Voor dezen het volgende: Djemi, diep in 't binnenland a. d. Bov. Suriname gelegen, is een verlaten Evangelisatiepost. In 1914 door de Ev. Br. Gem. met veel hoop gesticht, moest ze na 7 jaren vergeefschen arbeid, die door 2 inlandsche Evangelisten gedaan werd, verlaten worden, omdat zich de Heidenen absoluut tegen Gods woord verzetten. Veel heeft daartoe bijgedragen, dat Djemi bij hun eene plaats beteekent, die gevreesd moet worden, omdat in vroegere jaren, waar daar nog een groot dorp van hun was, strijd ontstond, die waarschijnlijk door eenen moord eindigde en de ouden van hun verklaarden, dat „Gran Pendé" een hoofdafgod van hun verklaard heeft, geen menschen op deze plaats te zullen dulden. Dat is de oorzaak, dat het den leeraren niet heeft mogen gelukken, noch menschen voor huisvesting, noch kinderen voor de school te krijgen. Maar er is ook nog een natuurlijke oorzaak, die het huisvesten daar bemoeilijkt, zoo idyllisch de plaats anders is. Hoewel Djemi ca. 7 Meter boven den normalen waterstand ligt, gebeurt het toch elk jaar, dat het hoogwater de plaats teistert en gebeurde het al eens, dat het stationsgebouw, hoewel op neuten staande, het water 69 c.M. hoog erin stond. Sedert 1921 is op Djemi de Zangensche Hulp-Zending a. d. Boschnegers a. d. B. S. gevestigd. Ze tracht alleen door Liefde, Liefde, de alles overwinnende macht op de heidenen in christelijken en socialen zin in te werken. Haar voornaamste arbeid bestaat in het genezen hunner zieken, en de velen, die soms op handen en voeten met van pijn ontsteld gelaat daar aan wal kropen en nu weer gezond zijnde, hunne werkzaamheden kunnen verrichten, leveren het beste bewijs, dat de stichter dezer zending het aan het rechte eind heeft een werk begonnen te hebben, wat al sedert jaren door het Gouvernement had gedaan moeten worden en welk werk alleen uitzicht heeft, den menschen te overtuigen, dat hunne afgodendienst toch niet het rechte is, alsook is 't dan ook maar langzaam, hun aan hunne maatschappelijke plichten herinnert en door raad en

Aan de Leden van „Oost en West"

Het bestaan van het „Koloniaal Weekblad" is, dit behoeft geen betoog, een levensbehoefte voor Uw vereeniging.

Ten gevolge der heerschende malaise wordt het bestaan van genoemd blad bedreigd.

Op twee manieren kunt U het orgaan steunen:

1°. door de adverteerders, die Uw weekblad helpen financieren, met Uw inkoopen te bevoordeelen en daarbij den naam van het blad te vermelden,

2°. door Uw leveranciers aan te sporen in Uw orgaan te adverteeren, of door onzen reiziger bij Uw leveranciers een introductie te verschaffen.

Mogen wij op Uw medewerking in deze rekenen?

DE UITGEEFSTER.

voorbeeld hun den weg wijst, die hun de trap der cultuur zal laten beklimmen, Het ware nu tijd, dat het Gouvernement deze zending erkent en haar den financieelen steun dien zij verdient, niet langer weigert, daardoor voorkomende, dat deze voor het land nuttige Missie haar werk wegens gebrek aan middelen moet opgeven.

Djemi, (Boven-Suriname). ZANGEN.

Persoverzicht uit de Indische Bladen en Tijdschriften.

UIT DE EUROPEESCHE PERS.

Inlander en Europeaan.

Aan een hoofdartikel in het *Soer. Hbl.* van 14 Juli ontleenen wij o.m.:

Niemand zal ontkennen, dat in onze koloniale maatschappij, dank zij de gelegenheid tot ontplooiing gegeven, de verhoudingen veranderen. De sedert een 25-tal jaren gevolgde ethische politiek heeft een deel der Inlanders op een peil van ontwikkeling en veelal ook van beschaving gebracht, die hen bij vele Westerlingen geenszins ten achter doet staan. Doch ook in de kringen van den opkomenden Inlandschen middenstand is, ook alweer tengevolge van ons onderwijs en onze leiding, op velerlei gebied een grooter gevoel van eigenwaarde ontstaan. Zelfs in den ongeschoolden Inlandschen arbeidenden stand is „bewustheid" gewekt, zij het in deze laatste groote groep dan ook door agitatorische middelen. Deze verschijnselen, met een enkel woord „de Inlandsche opleving" genoemd, brengen van zelf mede een veranderde verhouding, niet alleen collectief, maar ook individueel, van den Europeaan tot den Inlander. Hoe de verhouding in den „ouden" tijd was, teekende de regent van Bandoeng in den Volksraad, al generaliseerde hij te veel. De resident Van der Jagt nam terecht den jongen regent onder handen, wegens zijn generaliseerende teekening der verhoudingen.

Een element van juistheid mag echter in de uiting van den regent niet worden ontkend. De oude koloniale samenleving was ruw, al school ook in den ruwen bolster dikwijls een goede kern. Ook in den „ouden" tijd zijn vele Inlanders door den Westerling vooruitgeholpen. Menig Inlandsch ambtenaar erkent dit thans nog met dankbaarheid. En menig planter en bestuursambtenaar cureerde ook vroeger, zoo goed en zoo kwaad als hij dit kon, den zieken of door ongeval getroffen koelie en desa-bewoner. Deze feiten mogen niet verzwegen worden.

Het element van juistheid in de klacht van den regent is echter dit, dat in de oude koloniale samenleving de erkenning van gelijkwaardigheid in den regel ontbrak. Andere tijden, andere zeden.

Ernstiger is dan ook de klacht van denzelfden regent — en het is ons bekend, dat die klacht door vele ontwikkelde en beschaafde Inlanders wordt gedeeld — dat ook in den tegenwoordigen tijd de Inlander dikwijls onheusch wordt bejegend, alleen omdat hij Inlander is. De regent formuleerde zijn klacht aldus:

„Typisch is het ook, dat het velen Europeanen nog zoo stroef, zoo lastig afgaat, om tegen een ontwikkeld, beschaafd Inlander, hem nog geheel onbekend zijnde, „Meneer" te zeggen! Zet bedoelde Inlandsche jongeman zijn hoofddoek af en laat hij zich dan voorstellen, dan is het voor dezelfde Europeanen niet moeilijk dien jongeman met „Mijnheer" te betitelen, of hem zelfs zekere beleefdheden te bewijzen.

Het is een onmiskenbaar feit, dat een beschaafde Inlander, gehoofddoekt zijnde, vaak aan onaangename dingen, aan beleedigingen blootstaat. Dit heb ik zelf meermalen ondervonden.

En niet alleen de mannen, doch helaas ook de Inlandsche dames hebben heel wat beleedigingen aan te hooren, wanneer zij in Inlandsch costuum zijn."

Het behoeft geen betoog, dat, afgescheiden nog van den eisch van wellevendheid, die reeds gebiedend is, het gemeenschappelijk belang der op elkander aangewezen volken eischt, dat men elkander, met inachtneming der gebruikelijke omgangsvormen, tegemoet treedt. Van hoe groot belang dit voor de verhoudingen tusschen de rassen en voor beider ontwikkelingskansen, economisch zoowel als geestelijk, is, kan men eerst dan beseffen, wanneer men ten volle rekening houdt met de waarde, die de Oosterling in het algemeen aan beleefdheidsvormen, hormat, adat, toekent. Het is voor ons, Nederlanders, weinig minder dan een nationaal belang met dezen geest van het Oosten rekening te houden. Wij kunnen dan ook de uiting van den Bandoengschen regent, zij moge dan in haar algemeenheid overdreven zijn, niet betreuren. Wij kunnen er lering uit trekken. En dat deze Oosterling de groote beteekenis van goede vormen tusschen de rassen voor de koloniale samenleving geheel begreep, toonen wel zijn woorden aan, welke wij ten volle onderschrijven, n.l. deze:

„De roeping, die Nederland in Indië heeft te vervullen, n.l. om een millioenenvolk op te heffen, om voor de Inheemschen een toekomst te scheppen, waarin zij op de hoogste plaats gebracht zijn, die hun aanleg hen in staat stell in te nemen, is zoo schoon en zoo zwaar, dat het Nederlandsche volk deze taak niet alleen aan de regeeringsambtenaren mag overlaten. Het moet doordrongen zijn van de wenschelijkheid, om in alle mogelijke opzichten, het gouvernement de behulpzame hand te bieden."

De speciale Japansche Missie.

In het *Soer Hbl.* van 11 Juli wordt de reis over Java beschreven van burggraaf Katagiri, lid van het Japansche Hoogerhuis, mr. Mizuno, zijn particulier secretaris, den heer Kunikane, en den heer Nagai, doctor in de landbouwwetenschappen.

Den 13en Juli zou zich te Soerabaja bij dit gezelschap voegen de tweede groep der missie, bestaande uit negen personen, handelslieden en specialisten, waarna men gezamenlijk op 16 Juli met de *Kurushima Maru*, een klein schip, dat speciaal voor deze missie is beschikbaar gesteld, een reis gaat maken langs Bandjermassin, Balikpapan, Makassar, Boeton, Tominibaai, Menado, Halmaheira en Geelvinkbaai naar Palau, het onder Japansch mandaat staande eiland in den Pacific.

Het *S. Hbl.* mocht nog het een en ander van hen zelf hooren over het doel van hun zending.

Wat hun indrukken betreft, waren zij, als iedere vreemdeling, die Java bezoekt, vol lof over bestuur en landbouwkundige ontwikkeling over dit gebiedsdeel. Zij waren hoog gestemd over de groote voorkomendheid, waarmede zij allerwegen bejegend zijn geworden, en dankbaar voor de attenties, overal betuigd.

Zij bezochten op deze reis Java voor het eerst, en hoewel zij ook niet verwacht hadden, dat zij hier iets passend in het doel van hun reis zouden vinden, waren zij toch verbaasd over den staat van cultuur, waarin zich Java verheugt. Zij achtten onze spoorwegen zeer goed, evenals den wegenaanleg, den stedenbouw, den stand der cultures, de hotels, enz. Een punt van verwondering was voor hen. dat de treinen van de gebruikelijke formaties, met zoo'n snelheid kunnen loopen, terwijl slechts met hout gestookt wordt.

Java geldt niet het doel van hun reis, doch zij konden het uiteraard niet passeeren, daar een bezoek daaraan een essentieel deel in het kader hunner plannen vormt. Zij hadden toch op Java de aanknoopingspunten te zoeken voor de samenwerking, welke zij noodig achten voor hun schema tot ontwikkeling van den handel in den Pacific.

Want deze commissie beoogt een studie te maken van de mogelijkheid van het in cultuur brengen van eenige gebieden in de Buitengewesten, welke door hun ligging en communicatie gelegenheid geven tot nieuwe routes voor de scheepvaartmaat-

schappijen en hierdoor alweer een uitwisseling van handelsproducten tusschen Indië, Japan en de Japansche mandaat-eilanden mogelijk maakt.

De Palau-eilanden en Carolinen, thans onder Japansch mandaat, kunnen niet tot ontwikkeling gebracht worden, tenzij zij opgenomen worden in de geregelde scheepvaart-routes en met die eilanden in het algemeen een goed handelsverkeer ontstaat.

Wat Ned.-Indië zelf betreft, wil de missie uitsluitend studie maken van de „outer positions".

„We consider development of the outer positions of the Dutch East Indes very much wanted", zei de heer Kunikane, en de interviewer kon, waar de heer K. hierbij het oog heeft op dergelijke streken als de Geelvinkbaai in Noord-Nieuw-Guinea, dat moeilijk tegenspreken.

Aan het slot vroeg de heer Kunikane of men in Indië het doel van de missie wel goed begreep en daaraan toch geen politieke beteekenis hechtte. Dat graaf Katagiri aan de missie deelneemt, verandert niets aan het zuivere karakter van handelsdoel, dat de missie heeft. Graaf Katagiri heeft reeds een zeer groote belangstelling voor de economische ontwikkeling van de Stille Zuidzee gehad en daarvan bijzondere studie gemaakt; vandaar zijn deelneming aan deze reis.

Provinciale en regentschapsraden.

Bij den Volksraad zijn door de Regeering twee ontwerp-ordonnanties ingediend betreffende de instelling van provinciale- en regentschapsraden, overeenkomstig de wijziging van het regeeringsreglement van 6 Febr. 1922. De *Sum. Post* van 23 Juli geeft de desbetreffende memorie van toelichting in extenso weer.

Over *den regent* wordt het volgende gezegd:

De normale leider van den regentschapsraad is hij, in wien het regentschap als het ware is belichaamd, dat is de hoogste Inlandsche bestuurder in dat gebied, de regent. Een nieuw, ruim en dankbaar arbeidsveld opent zich hier voor hem.

Door den raad zal de regent, die tot nu dikwijls verre stond van de bevolking, in nauwer aanraking met haar komen, en in overleg met de door haar gekozen vertrouwensmannen, nuttig werkzaam zijn tot bevordering van hare directe belangen.

Van het college van gecommitteerden is de regent wel lid, zulks in overeenstemming met zijn positie als hoogste Inlandsche bestuurder en volkshoofd.

Is de positie van den voorzitter van den regentschapsraad een andere dan die van gouverneur in de provincie om de hooger vermelde redenen, zij is het ook, omdat in het regentschap een andere autoriteit, de resident, zich kan doen gelden. Door zijn ambtelijke verhouding tot den regent, is de resident aangewezen om, vooral in den aanvang, leiding te geven aan en toezicht te houden op de verrichtingen van den regentschapsraad.

Spoorwegen in de Buitengewesten.

Het *A. I. D. de Pr. Bode* bevat een beschouwing van den hoofdingenieur *W. J. M. Nivel*, waarin hij er op wijst, dat in de Buitengewesten een nijpende behoefte is aan duurzame en veilige verkeerswegen en aan een goedkoop transportmiddel, zonder welke, opleving der maatschappelijke huishouding, ontginning van cultuur- en mijnbouw-ontginningen, en toename van handel en verkeer onmogelijk kunnen bestaan.

Dat deze energieke krachten, welke de reëele waarde dier landsgedeelten bepalen, in verschillende streken, b.v. van Sumatra, nu reeds inderdaad aanwezig zijn, kon de heer N. gedurende zijn verblijf in die gebieden zèlf waarnemen, en werd bevestigd door de economisch-geografische gegevens, welke door hem werden verzameld.

Ten slotte gaf de heer N. de verzekering nog steeds doordrongen te zijn van de onafwijsbare plicht om met ijver en kracht door te gaan met de voorbereidende studies voor spoorlijnen op de Buitengewesten en in de eerste plaats op Sumatra.

De Anglo-Dutch op Sumatra.

De *Deli Crt.* van 20 Juli ontleent aan de *Sum. Bode*, dat de plannen van de Anglo-Dutch Plantations Ltd., om ondernemingen te openen in het Kroësche, op de grens van Benkoelen en Palembang, vasteren vorm hebben gekregen.

De minister van Kol. gaf den heer Ledeboer, die de belangen van de Anglo-Dutch op Sumatra behartigt en die daarvoor naar Holland geweest is, in een onderhoud de verzekering, dat de afschaffing der Poenale Sanctie voorloopig van de baan was.

Duizend contract-koelies zullen in totaal van Java naar Kroë gezonden worden. Speciaal zal men zich toeleggen op de Koffiecultuur, doch tevens zullen proeven worden genomen met thee- en kinacultuur.

De Anglo Dutch heeft er thans belang bij, dat de nieuwe verbindingsweg Palembang-Kroë zoo vlug mogelijk wordt voltooid. Zij heeft het gouvernement aangeboden voor een deel in de kosten van aanleg van dezen weg bij te dragen, doch, naar men aan het blad verzekerde, zal de Regeering dit aanbod van de hand wijzen.

Het openen van deze ondernemingen beteekent voor het plaatsje Kroë in de toekomst een belangrijke toename van zijn export.

De bestrijding der hondsdolheid in Indië.

Over dit belangwekkend onderwerp hield de heer *Merkens* ter jaarvergadering van de N.-I. vereeniging van veeartsen te Jogja een voordacht, welke de *Loc.* van 10 Juli weergeeft. Hierin lezen wij o.m.:

De rabies is een besmettelijke ziekte, die bij alle zoogdieren voorkomt. Hare verschijnselen bij den mensch zijn van exiteerenden of deprimeerenden aard, die aan de omstanders van den patiënt bizonder opvallen en de overtuiging geven, dat de zieke ernstig lijdt en daarvan bewust is. Het ziekteproces eindigt, dikwijls na een smartelijk zielelijden, bijna altijd met den dood, 2, 3 tot 5 dagen, nadat de eerste verschijnselen zichtbaar zijn geworden. Voor den geneesheer ih de behandeling van den patiënt zeer teleurstellend, want hij weet dat er nog geen kruid voor gewassen is, en ofschoon de zieke hem bidt en smeekt eenige verzachting in 't lijden, eenige verdooving te brengen, hem alle bekende geneesmiddelen in den steek laten.

Niettegenstaande alle aangewende pogingen is de smetstof nog onbekend. Wel verklaart prof. Negri dat de in het hersenweefsel bij een zieke voorkomende typische cellen of lichaampjes de smetstof zijn, maar zijn beweringen worden nog niet algemeen erkend. Wij weten wel eenige eigenschappen van de smetstof, b.v. dat ze buiten een warmbloedig lichaam niet kan leven, dat ze na 5 tot 6 weken in een cadaver niet meer is aan te toonen, dus dat ze dan dood is, dat ze uitsluitend langs een wond in een lichaam gebracht moet worden en dit, praktisch gesproken, steeds gebeurt, dat de zieke door bijten een wond veroorzaakt en het besmette speeksel de infectie overbrengt, en ten slotte, dat het incubatie stadium verschillend van duur is, helaas zeer lang kan wezen. Het kortst bekende is 8 dagen, maar het langst loopt over het jaar, zelfs moet een enkel geval van 3 jaren bekend zijn.

De ervaring heeft geleerd, dat de smetstof voornamelijk door carnivoren, inzonderheid tamme honden en katten op den mensch wordt overgebracht. Praktisch gesproken, zijn de tamme hond, de kat en de gevangen aap de smetstof overbrengers voor den mensch en moet voor een bestrijding der rabies met deze dieren in de eerste plaats rekening gehouden worden.

Het radicaalste was dat men alle honden afmaakte. In Holland heeft in 1873 en later deze maatregel goed voldaan en is het verdwijnen der ziekte daaraan toe te schrijven.

Met muilkorven en maskers voor honden heeft spr. nooit gedweept, aangezien het gewenschte resultaat dikwijls uitblijft.

Met het muilkorven, gecombineerd met het vastleggen der honden, is men op den goeden weg, maar ook hieraan zijn bezwaren verbonden. De hond is aan zijn eigenaar dikwijls te glad af en de maatregel moet minstens 4 maanden toegepast worden, hetgeen in Indië vrijwel onuitvoerbaar is.

Spr. verklaarde dat de immunisatie bij dolheid toegepast is om te voorkomen, dat bij een geinfecteerd persoon de ziekte kan uitbreken. De Japanners Ostrida en Umeno en later Kondo zijn erin geslaagd een immunisatie op korte wijze te verkrijgen.

Na deze uitvoerig besproken te hebben, zegt de heer M., dat de Japansche resultaten gecontroleerd en op het veeartsenijkundig laboratorium herhaald dienen te worden. Verkrijgt men aldaar dezelfde gunstige uitkomsten, dan moet zoo spoedig mogelijk de geheele ordonnantie, vermeld in *Stbl.* 1915, No. 302, omgewerkt worden, waarin als basis wordt aangenomen, dat registratie der honden in een streek, waar hondsdolheid is voorgekomen, noodzakelijk is. Tegelijk bij de registratie worden de honden geënt, dus geïmmuniceerd. Van kracht blijft de maatregel, dat alle onbeheerde en ongeregistreerde honden worden afgemaakt. Met deze bepalingen zal het publiek zich kunnen vereenigen, het zal medewerken ze te doen uitvoeren en daarmede is te verwachten, dat binnen eenige jaren het voorkomen van de hondsdolheid in de bewoonde streken van Ned.-Indië tot het verleden behoort.

UIT DE INLANDSCHE PERS.

Het onrustige Congres te Bandoeng van de Indische Communistische Partij.

II (Slot).

Spreker verklaarde in het minst niet bevreesd te zijn in debat te treden met den heer Tjokroaminoto over de onderwerpen van den Mohamedaanschen Godsdienst en van het Communisme en noodigde hem zelfs uit den moed te hebben in het openbaar zijne beweringen te bestrijden.

Handgeklap en geschreeuw waren de bewijzen dat het publiek met de denkbeelden van den spreker instemde, terwijl velen riepen dat de heer Tjokroaminoto een leugenaar was en men hem wegens diefstal van de Sarikat Islam-kas moest ophangen.

Ten slotte riep men: lang leve de Communistische Partij, lang leve Hadji Mohamad Misbach, dood aan den heer Tjokroaminoto en zijne trawanten!

De ter vergadering aanwezige schoonzoon van dezen, de heer Soekarna, nam het voor zijn schoonvader op, en met bleek gelaat wijzende op het onrechtvaardige van zijn oordeel, verzocht hij den spreker dit te willen intrekken en den aanval te staken.

Deze stond op en maakte wel zijne verontschuldigingen aan den heer Soekarna, doch niet aan den heer Tjokroaminoto.

De beschuldigingen trok hij niet in.

De heer Soekarna dankte den spreker en verliet daarna het congres.

Vervolgens spraken de heeren Soegono van Semarang over Communisme en de heer Darsono, die pas uit Duitschland was teruggekeerd, over het Communisme in Europa, terwijl de afgevaardigden van Djocjacarta, Madioen, Wirosari, Bandoeng, Soekaboemi, Randoeblatoeng en de president van den Sarikat Islam te Bandoeng, met name de heeren Soerat, Soekirno, Djeman, Sardjono, Hardjo Soemarta en Goenawan eveneens verhandelingen over het communisme hielden.

De heer Soedibio had het over Communisme en het leelijke van den Prijajistand, waarvan de leden altijd op elkanders dood hopen.

Daarna begon hij den aanwezigen verslaggever van het Soerabajasche Handelsblad te honen.

Hij beschuldigde den heer Brünsveld van Hulten als redacteur van dat Nieuwsblad, opruiende artikelen op te nemen, met het doel en in de hoop dat de Volksleiders in hechtenis zouden worden genomen, veroordeeld en verbannen.

En met zeer scherpe woorden zeide spreker nog veel meer.

Mannen en vrouwen stonden op, klapten in de handen, schreeuwden en maakten met fluiten zulk een misbaar, dat de aanwezige politiemannen in de war geraakten en den voorzitter moesten verzoeken de stilte te bewaren.

De heer Soegono van Semarang, sprak zijne minachting uit over de Europeesche pers, meer in het bijzonder over de „Preangerbode", waarin onlangs het beeld van een Inlandschen Volksleider was opgenomen, voorstellende dat deze, door een Europeaan gedwongen, castorolie moest innemen. Hij wees daarbij het publiek op het feit, dat het niet het Inlandsch element en zijne volksleiders zijn die haat en minachting zaaien tusschen de verschillende volksgroepen, doch dat het de Nederlander is, die de haat bij de menigte opwekt.

Hij betreurde het feit, niet meer als letterzetter te Bandoeng woonachtig te zijn en kon de verzekering geven, dat, als aan dat geringschattend optreden van de Preanger Bode geen einde kwam, de Redactie daarvan weinig genoegen zou beleven en hij, binnen 2 dagen tijds, kon bewerken dat zulks voor altijd geschiedde.

Een groot aantal letterzetters juichten deze rede op de gewone wijze toe.

Ten 2 ure werd het congres onder het zingen van het lied der Internationale door den heer Semaoen gesloten en den avond van den volgenden dag ten 9 ure door den heer Soegono weder geopend.

Het aantal aanwezigen was verminderd, doch er waren meer vrouwen opgekomen, terwijl het aantal afgevaardigden was versterkt met één vrouw, die de vereeniging „Wonodijo" te Madioen vertegenwoordigde.

De voorzitter sprak over onderwijs en opvoeding, welke rede later werd aangevuld door die van de heeren Soebakat van Soekaboemi, Ali Archam van Madioen en Soedibio van Semarang.

De heer Darsono behandelde het onderwijs in Nederland en op Java en de heer Sanoesi dat van de Kweekschool, toen hij daarop nog leerling was.

Hij beval den leerlingen van de Middelbare en Hoogere Scholen aan met de leerlingen van de lagere scholen, ook zelfs met de armsten om te gaan, ter voorkoming dat men eigen stam vergeet.

Ten 12 ure 's nachts werd het congres gesloten. Het zingen van het lied der Internationale werd door de politie verboden, omdat het reeds middernacht was.

Men moest het daarom maar in stilte doen, meende de voorzitter.

UIT DE CHINEESCHE PERS.

De Bandengteelt.

I.

Menschen, die aan de Indische Zee-stranden wonen, weten natuurlijk zeer goed tot welke soort van zeevisch de „Bandeng" behoort, doch zij, die meer binnenslands wonen en nimmer de zeestranden bezoeken, weten weinig af van die visch, die zij bijna nooit kunnen aanschouwen, aangezien hij, tengevolge van een spoedige ontbinding van het vleesch, moeilijk op groote afstanden vervoerbaar is.

Wil men dit laatste toch doen, dan moet het vleesch worden gedroogd of op eene zekere wijze bereid, en dan bestaat de mogelijkheid dat men het gedurende 2 of 3 dagen kan bewaren en goed houden.

De smaak van het vischvleesch is dan evenwel belangrijk verminderd.

De Bandeng is een zeevisch, die vanwege den heerlijken smaak door iedereen op hoogen prijs wordt gesteld en zeker niet het minst door de Chineezen in Ned.-Indië en van de Inlanders te Batavia, die, als zij van de Pasar Malam aldaar naar huis terugkeeren, niet zullen vergeten zulk een visch mede naar huis te nemen.

Doet men dit, om welke reden ook, niet, dan is de huisvrouw boos, want het volksgeloof wil dat de man, die geen Bandeng thuis brengt, niet meer van zijne vrouw houdt.

Dit gaat zelfs zoo ver dat een verloofd meisje of eene verloofde vrouw de verloving om die reden afbreekt met den man harer keuze.

Behalve dat de Bandeng op zee gevangen wordt, heeft men in verband met de hooge waarde van het dier voor de voeding van de bevolking, ook vijvers aangelegd, waarin deze vischsoort wordt gekweekt, zooals dat ook geschiedt met goudvisschen.

Voor de strandbewoners zijn deze vijvers van even groote waarde als de sawah voor den landman.

Een 20 tot 30-tal vijvers maakt den eigenaar tot een welgesteld man.

Hij is voor zijn levensbestaan daarop aangewezen, aangezien van sawahbewerking langs de zeestranden geen sprake kan zijn. Op ziltachtigen bodem kan n.l. geen rijst zich ontwikkelen.

De schrijver van dit opstel, dat voorkomt in de „Perniagaän" van 3 Maart 1923, wilde gaarne iets meer weten van deze Bandengteelt en begaf zich dientengevolge naar Pakis aan het Noorder strand, bij de monding van de Tjitaroen, op de grens van Krawang en Meester Cornelis en meer in het bijzonder bij de monding van de Boengin-rivier.

Zooals bekend, heeft de Tjitaroen verscheidene mondingen n.l. de genoemde Moerara Boengin, Moeara Gembong, Moeara Bloekboek en de Moeara Mata. [1])

De vijvers voor de Bandengteelt worden gewoonlijk aangelegd in de jonge brandhoutbosschen of in ondiepe moerassen, bij voorkeur op een terrein in de nabijheid eener kampong of van een waterweg, welke het water van het moeras afvoert.

Gezuiverd van hout en gras, verdeelt men het moeras in afdeelingen, zooals dat ook met de sawahs geschiedt, doch met dit onderscheid, dat de dijkjes of waterkeeringen van de afdeelingen grooter zijn dan bij de sawah, n.l. 1 halve meter hoog en 1 halve meter breed.

De uitgestrektheid van zulk een vijver is gewoonlijk één bouw, doch er zijn er ook van $^{3}/_{4}$ bouw tot aan 5 bouw toe.

De werkzaamheden voor zulk een vijveraanleg worden gewoonlijk uitbesteed.

Is de grond gemakkelijk te bewerken, dan betaalt men *f* 0.40 per vierk. vaam en in geval van een harden bodem *f* 0.75 per vierk. vaam, of gemiddeld *f* 0.60.

Zij, die over geen werkkapitaal beschikken, bewerken den grond zelf.

Het is eene voorname zaak dat de vijvers steeds schoon worden onderhouden en de dijkjes, waterkeeringen en sluizen altijd worden bewaakt.

Nadat de aanleg voltooid is, laat men het zeewater bij hoogen waterstand in den vijver loopen, terwijl de sluisdeuren worden opengezet, om, zoodra de vijver is volgeloopen, te worden gesloten.

Zulk een vijver ziet er dan uit als eene sawah, die gereed is gemaakt om te worden beplant.

De hoogte van den waterstand in den vijver varieert van één halve span (= afstand tusschen duim en vinger) tot dien van even boven de knie van een mensch. Deze cijfers geven evenwel meer de hoogte aan langs de randen.

In het midden van den vijver is de waterstand hoogstens 1 span. *(Wordt vervolgd.)*

[1]) De schrijver maakt hier geen onderscheid tusschen „Koeala" gelijk uitmonding eener rivier in zee en „Moeara" gelijk uitmonding van eene rivier in eene andere rivier.

Literatuur-Overzicht.

Cornelis Buysero te Bantam 1616—1618.

Zijn brieven en journaal, met inleiding en bijlagen uitgegeven door Dr. J. W. IJzerman ('s-Gravenhage, Martinus Nijhoff).

Cornelis Buysero, waarschijnlijk een Zeeuw van geboorte, was een dier jonge mannen, die vol blijde verwachtingen in dienst der Oost-Indische Compagnie naar Indië gingen om daar binnen enkele jaren hun graf te vinden. Den 5en April 1615 uitgevaren als opperkoopman kwam hij den 5en Jan. 1616 in Bantam aan en werd aldaar onder Coen's toezicht met het bestuur van den plaatselijken handel belast. Hij stond goed aangeschreven en werd in het begin van 1618 gelast als opperkoopman en overhoofd naar China en Japan te gaan. Maar vóór Buysero aan deze opdracht gevolg kon geven was hij als slachtoffer van het klimaat gevallen.

Dr. IJzerman heeft het dagboek en de brieven van Buysero voor het eerst uitgegeven en van belangrijke aanteekeningen en toelichtingen voorzien. Zijne missiven handelen voor een goed deel over dezelfde onderwerpen als die welke Coen aan de Meesters in Patria schreef. De brief van 29 Maart 1617 is van bijzonder belang omdat een op denzelfden datum door Coen verzonden schrijven verloren is gegaan.

De rubriek Personalia brengt een schat van onbekende bijzonderheden nopens personen die met Buysero en dus met de Oost-Indische Compagnie in de eerste jaren van haar stichting in betrekking hebben gestaan.

De indeeling van het, ook typographisch keurig verzorgde boek is als volgt: Inleiding (met Aanhangsel: de plaatst der Nederlandsche loge te Bantam). — Documenten. — Bijlagen. — Personalia. — Aanteekeningen. — Bladwijzer.

Indisch Bouwkundig Tijdschrift.

Het Nr. van 31 Mei (tevens 2e gedeelte van het Jubileum-Nr. ter herdenking van het 25-jarig bestaan der Ver. van Bouwkundigen in N.-I.) bevat verschillende opstellen met veel en mooie illustraties. Prof. C. P. Wolff Schoemaker geeft een belangwekkende bijdrage over Indische bouwkunst en de ontwikkelingsmogelijkheid van een Indo-Europeeschen architectuurstijl. — De directeur van het gemeentelijk bouwbedrijf te Bandoeng H. Heetmans schrijft over Klein-woningbouw aldaar. — Ir. H. Maclaine Pont wijdt eene beschouwing aan het Inlandsch bouwambacht, zijn beteekenis en toekomst (dit laatste met een ?). — Voor de overige bijdragen naar bedoeld Nr. zelf verwijzend wordt nog de aandacht gevestigd op het rijk geïllustreerd artikel van Prof. J. A. H. Haarman, getiteld: De werkzaamheden van het opzichterspersoneel bij den Dienst van constructie en bruggenbouw der Staatsspoor- en Tramwegen.

Het Nr. van 15 Juni van hetzelfde tijdschr. brengt o.m. een geïll. beschouwing over de schoolgebouwen van de gemeente Batavia.

Djawa. Orgaan van het Java-Instituut.

In de 2e afl. van den 3en jaarg. een geïll. bijdrage van P. A. Soerjadiningrat over de Javaansche dans, welke schr. onderscheidt in een Solo'schen en een Jogja'schen; bij den eersten is de houding fijn en lenig, bij den tweeden heldhaftiger en krachtig. — Mevr. A. J. Resink—Wilkens schrijft over de verwording van de Inlandsche kunstnijverheid. — Ir. H. Maclaine Pont wijdt eene beschouwing aan het Inlandsche bouwambacht. — Een opstel van J. K. handelt over batikwerk. Het is bekend dat het Javaansche batikwerk wat betreft ontwerp, kleuren en uitvoering, achteruitgaat. De schuld van dezen achteruitgang ligt niet alleen bij de batikkerij, maar vooral bij de afnemers, die tevreden zijn met slecht werk en dit zelfs — wegens het gebrek aan smaak op het gebied van Inlandsche kunst — dikwijls eischen. Een poging om hierin verbetering te brengen, zal dus tweeledig moeten zijn: eensdeels moet de smaak van het publiek in de gewenschte richting worden ontwikkeld, anderdeels moeten de batikkerijen waar noodig, worden geholpen aan een verzameling goede patronen.

Het Bestuur van het Java-Instituut heeft het voornemen opgevat om deze zaak ter hand te nemen. De uitgaaf van „modellenboekjes" zal — om financieele redenen — nog eenigen tijd moeten worden uitgesteld. Er zal begonnen worden met voorlichting te geven aan het publiek en met het vestigen van de aandacht op verkoopers van goede batik's en „tjap's". Voorlichting wordt verstrekt door het houden van tentoonstellingen, waarop naast artikelen, die uitmunten door ontwerp, kleur en uitvoering, ook eenige minderwaardige stukken zullen worden geëxposeerd. Een batik-kleed kan mooi van kleur en uitstekend van uitvoering zijn, terwijl het ontwerp veel te wenschen overlaat. Een goed ontwerp met mooie kleuren kan slecht zijn uitgevoerd enz. enz. Met behulp van sprekende voorbeelden zal een en ander worden toegelicht door een deskundig Javaan, die zich steeds bij de geëxposeerde doeken zal bevinden. Om eenzijdigheid te vermijden, zal er werk zijn uit

de voornaamste batik-centra van Java. Het onder de aandacht brengen van goed batikwerk, dat voor den verkoop is bestemd, kan geschieden doordat een Commissie van deskundigen de doeken keurt en de goede van een bepaald merk voorziet. Het Java-Instituut belast zich met de aanwijzing van de Commissie en leent zijn naam voor het daarop aan te brengen waarborg-merk. De verkoop blijft verder geheel voor risico van den handelaar.

Ten slotte wordt medegedeeld dat de Djawa prijsvragen heeft uitgeschreven voor twee opstellen: *a.* de voor- en nadeelen, van de westersche kleederdracht voor de bevolkingsgroepen van Java, Madoera en Bali; *b.* gewoonten en gebruiken, in acht te nemen bij het bepalen van de plaats, het bouwen en het in gebruik nemen van huizen op Java, Madoera en Bali.

Eigen Haard.

Het Nr. van 25 Aug. bevat een fraai portret van den Hr. J. T. Cremer met een zeer waardeerend aan zijn nagedachtenis gewijd artikel, eindigend:

Nederland heeft in dit jaar reeds vele groote mannen verloren. Met Cremer is een der grootsten onder de grooten ter aarde gedaald. Want met hem verliest ons land den man, die het vertrouwen genoot van handel en nijverheid, die door de landsregeering met de belangrijkste functies bekleed werd, die specialiteit was in bijna alles, wat onze samenleving beroert. Inderdaad, een groote slag is het geweest, die ons land getroffen heeft, want nóg was de heer Cremer tot weinige dagen vóór zijn dood vol illusies, vol initiatief, bereid moeite en opoffering aan de verwezenlijking van wat hij noodig oordeelde, ten koste te leggen. Zulk een man te verliezen stemt droef. De treffende beaardingsplechtigheid, met de ontroerende rede van Z. Exc. Colijn en het woord van hart tot hart door Dr. C. J. K. van Aalst gesproken, bewees, hoe groot de rouw is, die door heel het land gevoeld wordt in alle kringen onzer samenleving: van de eenvoudige arbeiders, die hun heer grafwaarts droegen tot het hoogste gezag in den lande.

Met Jacob Theodoor Cremer is een der grootste Nederlanders heengegaan. Zijn persoonlijkheid, bruisend van initiatief en toekomst verwachting verdween.

Herinnering en voorbeeld blijven.

De Indische Mercuur.

No. 34 Bliksemschade aan klappers (met afb.), door J. G. J. A. Maas. — Te reign of rubber, by W. C. Geer, besproken door Prof. Dr. P. van Romburgh. — De 5e conferentie van de Commissie tot bestrijding van de opium. — Deli Planters Vereeniging. — Uitvoer van Java en Madoera. — Kultuurberichten. — Kleine mededeelingen. — Financieele berichten en verslagen, zoomede de overige wekelijksche rubrieken. — De Afd. Handelsmuseum van het Kol. Instituut verstrekt recente literatuur over aetherische oliën, boschwezen, looistoffen, geneesmiddelen, voedingsmiddelen, vruchten.

Indië. Geïllustreerd Weekblad.

Afl. 21. Kunst en kunstvaardigheid in Indië, door N. (vervolg). — Onze handel met Indië. Kromhout motorenfabriek te Amsterdam, door H. Ch. G. J. v. d. M. — Een tocht naar de Mampoe-grot in Boni, door M. (met interessante afbeeldingen).

Ons Element en Ned. Zeewezen.

Het Nr. van 18 dezer bevat het slot der beschouwing over de ontwikkeling der Nederlandsche koopvaardijvaart onder de regeering van Koningin Wilhelmina en eveneens van H. Hermans's artikelenreeks: Decima en de Goudkust (in het begin van de vorige eeuw).

Ned. Ind. Rubber- en Thee Tijdschrift.

Uit den inhoud van jaarg. 8, Nr. 9 (15 Juli). Hevea in Belgisch Congo, door Dr. P. J. S. Cramer. — Brazilië, een ideaal land voor de rubbercultuur. — Causerie over enkele practische vraagstukken. — Cultuur van Hevea betreffende, door J. R. Harmsen. — Ned.-Indië in vergelijking met andere koloniën. — Groene thee en haar bereiding, door Dr. J. J. B. Deuss. — De Nederlandsche theehandel in het begin van de 19e eeuw, door Dr. J. J. B. Deuss. — Iets over de Pakhuismeesteren van de Thee, door Dr. J. J. B. Deuss. — Over eenvoudige krachtinstallaties, door M. Schröter.

Industrieele mogelijkheden in Ned.-Indië.

Onder dit opschrift eene beschouwing in het 15-Juni-Nr. van het Orgaan der Vereeniging „Ned. Indische Jaarbeurs", welke ten doel heeft er op te wijzen dat de Inlander wel degelijk tot industrieele prestaties in staat is. Hij die objectief den gang van zaken beoordeelt, zal moeten erkennen dat uit de oorspronkelijke landbouwende bevolking toch steeds de werkkrachten gerecruteerd worden, welke het groeiend aantal fabrieken en werkplaatsen aan den gang houden, de machines van spoor- en tramwegen drijven en onze tienduizenden auto's besturen.

Daarnaast kan gewezen worden op de specifieke Javaansche batikkunst, op producten van kunstnijverheid op het gebied van weefwerk, metaal-, hout- en bamboebewerking, die allen twijfel aan den nijverheidszin van den Javaan opheft. Het doet daarbij niet aan de zaak af, dat deze industrieen slechts op kleine schaal als huisnijverheid gedreven worden: het feit is daar, dat hij toont de geschiktheid te hebben voor industriëelen arbeid. Hij maakt nog slechts den overgangstijd door, die andere volkeren reeds lang achter den rug hebben, om ook in de nijverheid zich te bekwamen en daarin een hoofdmiddel van bestaan te vinden. Door aanmoediging, leiding en voorbeeld kunnen wij hen behulpzaam zijn dat tijdperk van overgang te bekorten.

Een voorbeeld van een gestadig zich ontwikkelende nijverheid, die vele handen aan het werk houdt, is de hoedenindustrie, waarover de „Korte Berichten" van 13 April j.l. een artikel bevatte. Aan pandan- en bamboe-hoeden werden in 1922 10.264.000 stuks uitgevoerd. Met onwederlegbare cijfers wordt hiermede een industrieele mogelijheid aangetoond, door velen tot dusverre onbestaanbaar geacht.

Het artikel besluit. Indië heeft een toekomst op industrieel gebied. Onbedingd. Het hangt er slechts van af of onze Westersche ondernemingsgeest van voldoende kracht is om den Inlander het overgangsstadium van landbouw tot industrie te helpen overbruggen.

BAAR.

Publicaties Ned. Indisch Landbouw Syndicaat.

Afl. 18 van jaargang 1923 bevat o.a. Causerie over enkele praktische vraagstukken, de cultuur van Hevea betreffend, door J. R. Harmsen. — Kina-insecten en, hun parasieten, door Dr. R. Menzel. — Over eenvoudige krachtinstallaties, door M. Schröter. — Zegelordonnantie (Wijzigingen). — Henequen of sisalhennep. — Voorstellen verlenging der zgn. productenbelastingen.

Indisch Tijdschrift van het Recht.

Afl. 4 en 5 van dl. 118 bevat een hoogst belangrijke verhandeling van Mr. C. C. van Helsdingen over de geschiedenis der Indische codeficatie. — Verder eene beschouwing van K. J. B.. over het Strafrecht in verband met de Zegelverordening 1921. — Overigens de vaste rubriek Jurisprudentie, met aan het slot een stuk van H. D. Rubenkoning, getiteld: „Wel doordacht" handelend over wijzigingen in de reglementen op de R. Org. en de Rechtsvordering. (Ind. Stsbl. 1922, Nr. 702.).

Nieuw-Indië.

Inhoud Aug. Nr. De samenstelling van den Volksraad, door v. W. — Kapitaalbelegging in Ned.-Indië, door W. de Cock Buning. (Een zeer uitvoerig artikel, dat een interessant beeld geeft van de belangen van verschillende naties in Indië. De becijferingen van den hr. de C. B. maken een zeer betrouwbaren indruk). — „Actueele werkelijkheden" door H. F. Tillema. (Eene beschouwing over de volksgezondheid). — De oude toon, door v. W. (Critiek op „reactie, die in Indië het hoofd heeft opgestoken en ook op het gebied der decentralisatie tot uiting komt").

Oedaya (Opgang).

Het 5e Nr. opent met een artikel „Westersch en Oostersch". Er is op Java een strijd ontbrand over de lijn van het cultureele onderwijs: klassiek-Westersch met Grieksch en Latijn, of klassiek-Oostersch met Sanskrit als hoofdvak. Prof. Clay uit Bandoeng en andere schrijvers mengden zich in dien strijd. In Oedaya zegt nu een Indonesiër, die het voorrecht heeft gehad ingewijd te zijn o.a. in de Grieksche en Latijnsche talen en door kennis van Sanskrit, Oudjavaansch enz. ook een inzicht van de Indische beschaving kreeg, zijn meening er over. Zijn eigen ervaringen samenvattend ten aanzien van een opleiding in Westersche humaniora voor den Indonisiër besluit schr.: „dankbaar en hoogelijk vereerd, maar niet gebaat."

Het artikel gaat vergezeld van het portret van „wijlen Prof. Dr. H. Kern, Nèerlands grootste Oriëntalist en philoloog, die, ware hij nog in leven, in den thans ontbranden strijd omtrent de onderwijsinrichting ongetwijfeld zich vóór de klassiek-Oostersche richting althans voor de inheemschen zou hebben verklaard." .

Verder bevat genoemd Nr. o.m.: Over poliklinieken en het hygiënisch werk in de dessa, door Dr. F. W. van Haeften. — Moderne Indische schilderskunst. De kunst van Khsitindra Nath Mazumbar. — Over luchtvaart, door P. Kennis (vervolg).

Bestrijding van de Melaatschheid in Ned.-Indië.

De aandacht zij gevestigd op het geïllustreerd Verslag der werkzaamheden van de Vereeniging, „Het Oranje Kruis", Nationale Bond ter bestrijding van de melaatschheid (lepra) in Ned.-Indië, over de jaren 1921—1922. (Weltevreden, Javasche Boekhandel en Drukkerij).

Niet alleen bevat dit Verslag een algemeen overzicht van hetgeen door genoemde Vereeniging in de verslagjaren werd verricht op het gebied der lepra-bestrijding, maar er is o.m. ook in opgenomen een artikel van G. L. A. A. van den Wijn-

gaard over de bestrijding dier vreeselijke ziekte op Ambon 1), zoomede de tekst eener zeer belangrijke rede, uitgesproken door den Resident van Ambon, bij de opening van een feestavond ten voordeele van de Leprozerie te Aboina, den 6en Mei 1922. Volgens den hr. v. S. moet de lepra zich in den laatsten tijd op onrustbarende wijze hebben uitgebreid. Het aantal lijders in de onderafdeelingen Amboina en Saparoea is vermoedelijk meer dan 500, dat is één op de twee honderd zielen — een zeer hoog cijfer.

Het kratermeer van den Kloet.

In No. 34 van De Ingenieur een artikel van Prof. Dr. B. G. Escher, getiteld: De drooglegging van het kratermeer van den Kloet. Ware het kratermeer van dezen vulkaan drooggelegd na de uitbarsting van 1901, dan zouden bij de eruptie die plaats greep in den nacht van 19 op 20 Mei 1919, door den lahar niet ruim 5000 menschen het leven hebben verloren, meent Prof. E., die eenige dagen na de ramp in een voordracht te Weltevreden wees op de wenschelijkheid van die drooglegging. Korten tijd daarna is het Mijnwezen begonnen met het aanleggen van een tunnel, welke beoogt het water in het meer af te tappen, doch eenige maanden geleden is die tunnel ingestort en nu ligt het werk weder stil. In het belang van de omwonende bevolking dringt schr. aan op spoedige afdoening, waarbij het oordeel van Dr. Kemmerling „de beste kenner van den Kloet" zal behooren te worden gevraagd.

Mr. Willem Arnold Alting.

In No. 6 van den 6en jaarg. van het maandblad Groningen vindt men een opstel van S. Kalff over een vooruitspringende figuur in de nadagen der Oost-Indische Compagnie, den Groninger Mr. Willem Arnold Alting, in Nov. 1724 geboren.

* * *

Ter herinnering aan het Kroningsjubileum van H. M. Koningin Wilhelmina door Th. A. C. Comvalius te Paramaribo, (Paramaribo, H. van Ommeren).

Bandoeng als woonstad (Groot Bandoeng, Jaarg. 23, No. 5).

Eene aardbeving op Java (nl. te Maos op 15 Mei j.l.). Met afb. (St. Claverbond. Sept. '23).

De zending onder de Chineezen op Midden-Java, door W. B. (Het Zendingsblad. Aug. '23).

De strijd om de Indische Vennootschapsbelasting (slot), door J. v. G. (De Taak, 21 Juli '23).

Economie, taktiek en openbare gezondheidszorg, door Arts. — Het kiesrechtvraagstuk in Indië, door Mr. W. (P. E. B., 26 Juli '23).

Bouw- en woningtoezicht in de kampoengs, door Schneider. — Prof. Dr. C. Snouck Hurgronje over de beteekenis van het Chalifaat. (Vrijzinnig Weekblad, 21 Juli '23).

Het eerste Al-Islam Congres te Cheribon (Vervolg), door Dr. H. Kraemer. (De Banier, 20 Juli '23).

Wegencongres in Indië (initiatief genomen door het college van directeuren der Technische Hoogeschool te Bandoeng). (De Ingenieur, 25 Aug. '23).

Tobacco growing in Sumatra, by D. B. Paguirigan, With ill. (The Philippine Agricultural Review. Vol. XVI, No. 1).

1) Volgens de laatste rapporten van den B. G. D. lijdt op Ambon ongeveer 1 pCt der bevolking aan lepra.

Suriname.

„De Suriname" van 22 Juli bespreekt de interpellatie Marchant:

....„De interpellatie is 12 en 13 Juni gehouden, heeft twee Kamerzittingen in beslag genomen.

Belangstelling voor Suriname is er derhalve geweest. Ook hebben de vooraanstaande bladen van alle politieke richtingen de interpellatie besproken. Wat echter het onmiddellijk resultaat der interpellatie betreft, deze is ten nadeele van onzen Gouverneur uitgevallen. Hoopten wij in ons hoofdartikel „Gouverneurs Beleid" in ons nummer van 7 Juni, dat de Gouverneur het pleidooi zou winnen, helaas deze hoop is vervlogen. En dit doet ons van harte leed, omdat het onze innige overtuiging is, dat het recht aan de zijde van den Gouverneur is."

....„De Kamer heeft op alles, wat de Minister in het midden heeft gebracht, wij zouden haast schrijven „schaapachtig-goedig" goedkeurend geknikt. Zulks hadden wij nooit kunnen bevroeden.

Wat ware billijker, natuurlijker geweest, dan dat de Kamer erop gestaan had nog eens de andere partij te hooren. Zij kan toch niet aannemen, dat Gouverneur van Heemstra zoo maar mir nichts dir nichts heeft geschreven.

Daarenboven, nu hij van „onjuistheid" in het mededeelen der feiten is beschuldigd, moest zij zeker op een nader onderzoek aangedrongen hebben. Zij had kunnen vragen overlegging van de gevoerde correspondentie, waarop de Gouverneur zich beroept en waarin hij rechtvaardiging meent te vinden van zijn ongewoon en zoo scherp gelaakt optreden.

De Kamer ware dit o.i. aan den Gouverneur verschuldigd. Hij toch heeft even goed als welke burger ook het recht van verdediging."....

....„Thans is de Gouverneur geoordeeld en veroordeeld, zonder dat alle stukken op het geding betrekking hebbend, door de rechters zijn ingezien. Dit is niet rechtvaardig."....

....„Wat thans de Gouverneur zal doen? Wij weten het niet; doch dit meenen wij wel te kunnen schrijven, dat hij zich moeilijk bij dit vonnis kan neerleggen. Zijn eer en goede naam staan op het spel. En nu is hij te veel edelman en man van karakter dan dat hij deze niet zal verdedigen. En dan blijft naar onze meening slechts een middel over: een beroep op de „beter ingelichte" Kamer, vragend een herziening van het vonnis."....

....„Na hetgeen gebeurd is in de Kamer, is het haast onmogelijk Bestuurder der kolonie te blijven, zoo niet een herziening wordt toegestaan"....

* * *

In *„De Suriname"* van 19 Juli een interessante interview van een Pater Jezuiet uit Britsch Guiana, die, op doorreis naar Engeland, in het Roomsch Katholieke ziekenhuis te Paramaribo vertoefde om er eenige dagen rust te nemen, en een welverdiende rust na een ingespannen zendingsarbeid van 14 jaren onder de Indianen van het binnanland van Britsch Guiana, meer speciaal de Macushis, „die een volk van gentlemen en ladies zijn en een taal bezitten, welke geen vloekwoorden kent. Een schoone, heerlijke taal, waarvan Father Elwes bezig is een grammatica samen te stellen."

......De teederheid, waarmede Father Elwes van dit volk spreekt en zijne gebruiken beschrijft en verklaart, maakt begrijpelijk, dat deze man, om dàt volk te bereiken, tochten onderneemt, waarbij hij voetreizen maakt van wel 30 mijl per dag, langs ongebaande wegen, over bergen, door zwampen en savanna's".

Als staaltje van hun moed vertelt Pater Cary Elwes, dat kinderen van 7 jaàr, die vreeselijke verwondingen oploopen, met een onbewogen gezicht trachten te vertellen wat hun overkomen is en zich daarbij moeite geven om te lachen. Met hun moed houdt ook hun fierheid gelijken tred. Wil men ze van het werk afkeerig maken, dan moet men ze onheusch behandelen en wil men ze het doen neerleggen, dan behoeft men slechts tegen hen te vloeken.

De Pater had een uitgebreide collectie ethnographica en foto's bij zich. Hij heeft het voornemen een kaart van Britsch Guiana samen te stellen, waartoe hij na zijn terugkomst uit Engeland, nog verschillende opnamen zal hebben te doen. Daaronder is een waterval dien hij hooger schat dan de hoogste die tot dusverre bekend is, maar dien hij niet kon opnemen, omdat hij geen instrumenten bij zich had, toen hij hem ontdekte.

Als de Pater een reisverhaal uitgeeft zal men veel interessante dingen vernemen.

Voor Pater Ahlbrinck die in Suriname zulke belangwekkende studies schrijft over de Caraïb en zijn taal, moet een ontmoeting met Pater Elwes een genot geweest zijn.

* * *

In hetzelfde nummer van *„De Surinamer"* vinden wij het volgende over de bacovencultuur:

„Volgens berichten, gisteren uit Nederland ont-

vangen, moet een aanvatten op groote schaal van de bacovencultuur in dit jaar uitgesloten worden geacht. Particulieren, die dit wenschen en kunnen, zijn natuurlijk vrij om voor eigen rekening te beginnen. Het mag evenwel vrij zeker worden geacht, dat ten slotte de zaak wel geregeld zal worden. Maar voor zoover het aanvatten van de cultuur afhankelijk is van financieele medewerking of althans financieele garantie van de zijde van Nederland, zal dit jaar daarvan geen sprake meer kunnen zijn.”

Wij willen hieraan toevoegen dat — naar ons uit particuliere brieven blijkt — men in Suriname meent te weten de zaak van Amsterdamsche zijde wordt tegengewerkt.

* * *

Naar hetzelfde blad verneemt moeten er in Demerara niet minder dan 9000 arbeiders werkzaam zijn in de diamantvelden. Hier kan dus wel met recht gesproken worden van diamantkoorts.

* * *

In *Suriname* van 10 Juli lezen wij over de „zwelziekte”:

„In de laatste tijd doen zich weer vele gevallen voor van de z.g. zwelziekte, waarmede bosarbeiders soms bezocht worden.

Deze ziekte is sinds lang als een vorm van beriberi onderkend.

In het Milit. Hospitaal wordt zij, blijkens het jongste verslag van de Milit. Geneesk. Dienst bebehandeld met Katjang idjoe, een Indische bonensoort. Wij waren 't die 't ongeveer 15 jaar geleden hier invoerden. Deze methode, hoewel niet ondoeltreffend, is wel eenigszins verouderd en vraagt voorloopig vervoer naar de stad — wat gevaarlijk is voor de lijders — daar over Katjang idjoe in het bos niet beschikt wordt.

Beter lijkt ons de methode gevolgd in het R.-K. ziekenhuis, waar aan de lijders met verrassend snel resultaat, rauw vlees toegediend wordt.

Deze methode is gemakkelijk in het bos toe te passen. Er is altijd wild en gevogelte bij de hand. Wij raden daarom opzichters, arbeiders, enz. bij het zich voordoen van de zwelziekte een of andere vogel neer te schieten en de patient het vlees daarvan rauw te laten eten. De beterschap volgt dan gauw en het gevaar van het vervoer wordt vermeden”.

* * *

In het Gedenkboek onder redactie van W. G. de Bas een belangwekkend artikel over Suriname door den oud-gouverneur G. J. Staal met een aantal aardige kiekjes genomen door mej. Staal. Voorts een portret van Gouverneur van Heemstra, twee kaartjes gevende een vergelijkend overzicht betreffende de geografische bekendheid van Suriname in 1898 en 1923 en een plattegrond van Paramaribo.

Onze ruimte gedoogt niet aanhalingen te doen uit het mooie artikel. Slechts de slotwoorden mogen hier volgen:

.....„Maar wat, ondanks alles, moed voor de toekomst wakker houdt, is: Suriname's eigen rijk bezit van een zeer vruchtbaren bodem en gunstige klimatologische omstandigheden voor de ontwikkeling van den landbouw.

Dien schat brengt Suriname ongerept mede bij de intrede van het nieuwe tijdperk der regeering van Nederland's, van Suriname's Koningin”.

* * *

Behalve de fragmenten uit de *Gijsbrecht van Amstel*, bij gelegenheid van het Koninklijk bezoek aan den Stadsschouwburg op Vrijdag 6 September, zal ook vertoond worden een één-acter van Charivarius en Cannegieter: *„Rondom de Koninginlinde”*.

Naar de „N. R. Crt.” verneemt, zal het tooneel voorstellen een Hollandsch landschap, waarin op den voorgrond een Koningslinde staat, zooals die 25 jaar geleden in zoovele dorpen werd geplant. Een landgoed is even zichtbaar en de ambachtsheer, met de ambachtsvrouwen en een Haagsche freule recipieeren. Zij spreken erover dat 25 jaar geleden de boom geplant werd en de verschillende lieden, die toen bij die plechtigheid genoodigd zijn, komen nu weer, om dat feest te herdenken. Het symbolische dat de boom in zich draagt met betrekking tot het vorstenhuis, wordt versterkt door dat de genoodigden blijken te zijn bewoners uit de verschillende provincies, die in nationale kleedij komen en meteen geschenken hebben meegebracht voor de Landsvrouw, (die niet op het tooneel, maar in eigen persoon wel in de zaal aanwezig is).

Ook Oost- en West-Indië is vertegenwoordigd. Oost-Indië door een wasch-echten Javaan. De gamelan speelt en Indische dansen worden uitgevoerd. Java biedt koffie aan. Suriname iets van bacoven-cultuur.

* * *

Beeldhouwer A. G. van Lom te 's-Gravenhage, de ontwerper van het ruim drie meter hooge standbeeld van H. M. de Koningin, dat kortgeleden naar Paramaribo is ingescheept, heeft een gedeelte van dit beeld verkleind, dat hij als buste in omloop brengt.

* * *

Het Nederlandsch Maandblad voor Philatelie meldt, dat in September voor onze koloniën jubileumzegels zullen worden uitgegeven. Zij zullen vertoonen de beeltenis der Koningin in staaldruk, vervaardigd naar de door den fotograaf Deutman onlangs genomen portretten van H. M., die ook in den handel zijn. Behalve de naam van de kolonie en de waarde-aangifte zullen op de zegels de jaartallen 1898—1923 worden aangebracht. De omlijsting van het beeld onzer Koningin zal voor elke kolonie verschillend zijn.

De volgende waarden zijn te verwachten:

Ned. Indië 5, 12½, 20, 50 cent en 1, 2½ en 5 gulden.

Suriname: 5, 10, 20, 50 cent en 1, 2½ en 5 gulden.

Curaçao: 5, 7½, 10, 20 cent en 1, 2½ en 5 gulden.

BESCHIKBAAR.

Curaçao.

1898–1923.

Vijf en twintig jaren heeft Koningin Wilhelmina ook over Curaçao geregeerd. Beteekenisvolle jaren!

Wij spraken een tiental jaren geleden op Curaçao eens een zeeofficier, die dertig jaren eerder daar ook geweest was en weinig of niets veranderd vond. Ontegenzeggelijk ligt de groote ontwikkeling der kolonie in het laatste tiental jaren, maar die ontwikkeling is er dan ook eene van groote beteekenis en omvang. Fosfaat, petroleum, handel en scheepvaart, onderwijs en vereenigingsleven — wie in staat is 1898 met 1923 te vergelijken, zal versteld staan over den uitslag.

De regeering van onze Koningin was in meer dan een opzicht zegenrijk.

En nu treft het zoo, dat Curaçao op een keerpunt staat. Op dat van kolonie tot Nederlandsch gebiedsdeel. Er zijn er, die naar aanleiding van de debatten over de interpellatie-Marchant te weinig verandering vreezen, anderen, die groote verwachtingen hebben, maar als het Curaçao gelukt de plaats te veroveren, die men zich bij de grondwetsherziening voor de toenmalige „koloniën” gedacht heeft, dan gaat het een tijd tegemoet, waarin vooral veel innerlijke kracht noodig is om het staande te houden en vooruit te brengen. De geschiedenis heeft aan Curaçao niet vele waarlijk groote mannen gegeven. Het zou er misschien niet gelukkiger om geworden zijn. Dan echter heeft het krachtige figuren noodig: een gouverneur, die

voelt, dat in zijne veranderde positie voor administreeren geen plaats meer is, en gouverneeren niets anders is; een ambtenarencorps, dat het belang der gemeenschap weet te dienen, en volksleiders in den waren zin, die gevoelen, dat de geest belangrijker is dan de stof.

Worde dit alles het deel van Curaçao van nu af.

Jubileumfeesten.

Omtrent de viering van het regeeringsjubileum op Curaçao heeft de gouverneur bepaald:

1°. den 29sten Augustus a.s. zullen, om 12 uur des middags, op het vallen van een kanonschot van het fort Nassau, de vlaggen op de forten van dit eiland, op de openbare gebouwen en op de gouvernementsvaartuigen, welke binnen deze haven liggen, worden geheschen, terwijl zij met zonsondergang desgewenscht zullen kunnen worden gestreken;

2°. den 30sten Augustus zullen bij zonsopgang de vlaggen op de forten van dit eiland, op de openbare gebouwen en op de gouvernementsvaartuigen, welke binnen deze haven liggen, voor zoover niet reeds waaiend, worden geheschen, terwijl zij met zonsondergang wederom desgewenscht zullen kunnen worden gestreken;

3°. in den nacht van den 30en op den 31en Augustus zal er om 12 uur van het fort Nassau een kanonschot worden gelost;

4°. op den 31en Augustus:

a. bij zonsopgang zullen de vlaggen op de forten van dit eiland, op de openbare gebouwen en op de gouvernementsvaartuigen, welke binnen deze haven liggen, voor zoover niet reeds waaiend, worden geheschen, terwijl zij met zonsondergang zullen worden gestreken;

b. 's morgens om 10½ uur zal de Gouverneur audiëntie verleenen ten Gouvernementshuize;

c. van gouvernementswege zal aan het garnizoen, de politie en aan de verdere beambten en instellingen, zooals gebruikelijk is, worden verstrekt versch rundvleesch, sigaren en bier of wijn, of een daarmede overeenkomend bedrag in geld, door den Administrateur van financiën na overleg met de Chefs van dienst te regelen;

d. dat de gouvernements-kantoren op Woensdag den 29en Augustus a.s. des middags om twaalf uur zullen worden gesloten, en dat Donderdag, den 30en Augustus a.s., als een Zondag zal worden beschouwd.

Er staat bij „met inachtneming der daaromtrent overigens bestaande voorschriften", hetgeen waarschijnlijk zal inhouden, dat de 31ste Augustus voor de gouvernementskantoren als steeds een Zondag zijn zal en op de overige eilanden alleen die dag zal worden gevierd.

Een oneerlijke „Dag"-colporteur.

Een dertigjarige neger, uit Curaçao afkomstig, colporteerde dezer dagen te Amsterdam met exemplaren van een krantje „De Dag" genaamd. De man schijnt van meening te zijn geweest dat de opbrengst van Broekhuys' geestesproducten niet afgedragen behoefden te worden, althans de agent die hem de krantjes ter verkoop had meegegeven, zag den neger niet meer terug. Bij de politie werd derhalve een klacht aanhangig gemaakt en het gevolg was, dat de neger op het politiebureau Singel zit opgesloten en zich later te verantwoorden krijgt voor de rechtbank wegens verduistering.

(*De Standaard*).

Uit den Verren Vreemde.

Non-coöperatien. Swaraj. Satyagraha.

Heeft men zich na de veroordeeling van Ghandi, den leider der non-cooperation-beweging in Britsch-Indië, even mogen vleien met de gedachte dat de door hem gevoerde agitatie beëindigd was, lang heeft men die illusie niet mogen koesteren. De strijd eerst als lijdelijk verzet doorgevoerd, en ingezet om *swaraj* waardoor eigenlijk onafhankelijk zelfbestuur verstaan wordt, is nu weer opgelaaid onder een nieuw strijdwoord *satyagraha*. De letterlijke beteekenis moet zooiets zijn als „de kracht van het waarachtige", maar wat de aanhangers in de leuze willen leggen zal blijken uit hetgeen wij hierover zullen mededeelen. Wij brengen gebeurtenissen van de laatste vijf maanden in herinnering. Alvorens met dit relaas te beginnen, stippen wij even aan, dat door de regeering van Br. Indië een suppletoire begrooting is moeten worden ingediend wegens de aanzienlijke kosten, die het gevangeniswezen over 1922 meer heeft gevergd dan in het daaraan voorafgegane jaar, hetgeen toe te schrijven is aan het groot aantal veroordeelden wegens deelneming aan de non-cooperation-opruiing.

Wat wij nu te vertellen hebben wijst dus niet op het herleven van een bedaarde woeling, maar wel op een weer hoog opgaan van den storm, alle pogingen, die beproefd zijn om hem tegen te gaan, ten spijt.

In haar nieuwe uiting speelt de Swaraj-vlag, de wit, groen, roode driekleur, een groote rol. Ruim een jaar geleden werd in Behar de Swaraj-vlag geheschen boven de Union Jack op een openbaar gebouw. 't Uithalen van een dergelijk stukje bij verrassing is natuurlijk zoo heel moeilijk niet, maar daarom waren de autoriteiten van dien tijd af te meer erop bedacht een herhaling te voorkomen. De All-India extremisten hadden in het begin van dit jaar nog eens succes te Jubbulpore, waar hun driekleur een korte pooze op een gouvernementsgebouw wapperde. Het spreekt alweer van zelf, dat in de pogingen noodig om dergelijke demonstraties tegen te gaan en in de verwijdering van de Swaraj-vlag aanleiding is gevonden om aan het gouvernement hoon en beleediging van de vlag, en daarmede aanranding van de heiligste gevoelens van de inlanders, te verwijten.

Eenige leiders der anti-gouvernementeele partij hebben zich dan ook laten meesleepen, door zoowel de vlag-beweging aan te moedigen, als door de beschuldigingen tot propagandamiddelen te maken.

Bhagwandin, een der heftigste woordvoerders, riep op een den 23en Maart in Nagpur gehouden openbare vergadering tot vernieuwe actie op: „Nu moet een groote oorlog gevoerd worden tusschen ons en de regeering, maar daarbij zal geen ammunitie worden gebruikt. Wij zullen den strijd in Mei inzetten, wij zullen dan ongehoorzaamheid betrachten ten opzichte van alle wetten, die ons zullen hinderen op onzen weg tot vooruitgang".

Den 12en April gaf de Parsi Awari duidelijker aan hoe men te handelen had, hij sprak van het niet-betalen van belasting, het instellen van eigen Swaraj gerechtshoven en politie, van de vorming zelfs van een eigen Indisch nationaal leger. Hij riep op tot de eerste daad: morgen zullen 1000 man bijeenkomen bij het congresoffice te Nagpur om deel te nemen aan de vlagbeweging.

Inderdaad trachtte den volgenden dag een troepje de verboden lijn met een vlag te overschrijden. Het waren hoogstens een 400-tal personen, deze bepaalden zich ten slotte tot een vervelend herrie maken bij de woningen van Engelschen en bij de Britsche club. Maar de leiders bleven 't vuurtje aanstoken. Den 28en April riep Dandekar, een enthousiaste gewezene student, uit: Als duizenden bereid zijn mee te doen, zullen wij de vlag planten op het gouvernementshuis én op het fort. Den 1en Mei moet de dag van Satyagraha worden.

Satyagraha kreeg al meer en meer de beteekenis: de Swaraj-vlag boven Jack-vlag.

De 1e Mei leverde te Nagpur een optocht zonder incident van beteekenis. Maar sedert dien volgden de optochten, die trachtten de om 't regeeringsgebouw afgezette lijn te overschrijden, elkander geregeld op. De Satyagrahis, of vrijwilligers bereid tot het martelaarschap, togen in opvallende kleeding, en met de vlag door de straten, demonstreerend tegen alles wat Engelsch is.

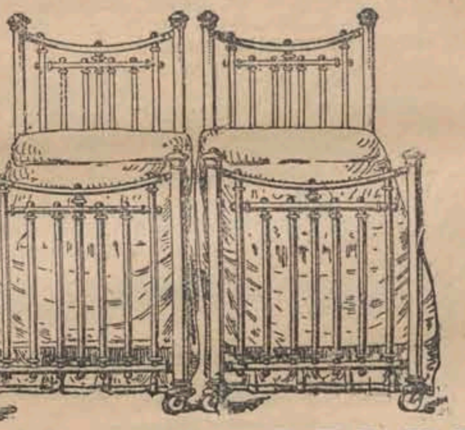
Het aantal arrestaties en veroordeelingen nam al maar toe. De persoonlijk opgezette beweging vond bijval en instemming door een uitspraak op 26 Mei van het Congress committee in Bombay, 2 dagen later voegde de Khilafat conference haar instemming hieraan toe. Nu trokken uit verschillende plaatsen vrijwilligers naar Nagpur. Zoo werd gemeld dat zeven weken achtereen elken avond een bijeenkomst plaats had, alsmede vertooningen onder begeleiding van muziek op straat en met hinderlijke verveling van de Engelsch gezinden.

Aan de beschuldigden, die voor den rechter verschijnen, is door een der leiders een voorbeeld gegeven, dat hun wilde aansporen zich tot slachtoffers van een heiligen plicht te maken. Seth Jamnalal Bajaj bekende ten volle zijn aandeel aan de opruiing, hij zeide gehandeld te hebben uit godsdienstige overtuiging en verzocht om toewijzing van de zwaarste straf. Hij werd veroordeeld tot 18 maanden *rigorous imprisonment* en 3000 roepijen.

Daar vele arme inlanders 't niet erg vinden eenigen tijd op 's Rijks kosten gevoed te worden, vond Jamnalal spoedig eenige volgelingen.

Het All India Congres Committee, dat 8 Juli te Nagpur samenkwam, vond ook de vlag-demonstratie-kwestie op zijn

dagorder. Niettegenstaande er vurige sprekers voor satyagraha waren, en van meer dan een zijde geëischt werd dat men zich duidelijk over den nieuwen vorm van strijd om Swaraj zou uitspreken, kwam men niet tot overeenstemming. Het was vooral Mr. Das, die hier waarschuwde voor een ondoordachte en onvoorzichtige beslissing.

De optimisten vleiden zich nu met de hoop, dat deze houding van het A. I. C. C. een einde zou maken, aan het h.i. eigenlijk belachelijk gedoe met de vlag.

Maar den 16en Juli heeft alweer aan die goede verwachting afbreuk gedaan. Die datum is tot Ghandidag gemaakt. In Bombay besloot het Provincial congress committee hem te vieren door een vlag-optocht en vergaderingen, van welke één werd gepresideerd door de echtgenoote van Ghandi, die zelf zooals men weet, in de gevangenis is. Aan den optocht is door vele hindoes en eenige mohamedanen deelgenomen. De vergaderingen waren druk bezocht, de driekleur speelde een groote rol. Een lied: „de vlag van Bharat zal nooit worden neergehaald", werd herhaaldelijk aangeheven. Een resolutie huldigde Jamnalal Bajaj, „de vader van de geweldlooze nationale vlagcampagne te Nagpur."

Een opgave van 26 Juli gaf het aantal veroordeelden in verband met de vlagdemonstraties te Nagpur op als 1193, van dezen zijn 1066 hindoes, 127 mohamedanen.

Toch schijnt, als men de laatste berichten mag gelooven, de liefhebberij af te nemen. De beteekenis ligt echter niet zoozeer in het gedoe met de vlag. Indische bladen zeggen, o.i. terecht, dat dit maar een van de gezochte middelen is om de agitatie levendig te houden. Een andere inval zal dit morgen weer op een andere manier doen. De gedachte van het geweldeloos verzet wordt er door gevoed en gesteund, en het voortbestaan van het daarin opgesloten stelsel der non-cooperation stelt nog veel verveling in het vooruitzicht. De gevangenisstraf aan Ghandi, aan de andere leiders, aan duizend volgelingen opgelegd, is, evenmin als de boeten, het middel gebleken om die beweging den kop in te drukken, integendeel in de overbevolking van de gevangenissen is juist weer een propagandamiddel gevonden, waartegen de Britsche overheid weinig vermag.

Hindoe-Moslim-relletjes.

Tusschen de bovenvermelde roering en de dezer dagen geseinde onlusten in Britsch-Indië zal direct wel geen verband bestaan, want in deze laatste ontbreekt de factor der anti-Britsche gezindheid, die het kenmerkt bij uitnemendheid van de andere agitatie is. Maar toch is 't niet onwaarschijnlijk, dat kleine gebeurtenissen tot ernstige conflicten zijn kunnen worden, doordien over het geheele land een atmospheer van prikkelbaarheid en strijdlust hangt.

Uit Simla is nu gemeld, dat bij de Mocharamfeesten op meer dan een plaats botsingen tusschen hindoes en moslim zijn voorgekomen. Omtrent de toedracht vinden wij alleen bijzonderheden over het gebeurde te Saharanpoer. De mohamedanen hadden daar eenige takken weggesneden van een boom vóór den hindoetempel, omdat die takken hinderlijk zouden zijn voor de pronkwagens der te houden processie. Nu wordt die boom door de hindoes als heilig vereerd en zij beletten dus het voortgaan van de heiligschennis. Van beide zijden ging men fel tegen elkander in. Het liep zóóver, dat de moslim den tempel bestormden en de winkels der hindoes plunderden. De politie moest krachtig optreden en zag zich verplicht van de vuurwapens gebruik te maken. Zoowel aan hindoesche als aan mohamedaansche zijde zijn dooden en gewonden gevallen, als althans de berichten juist zijn. De orde werd ten slotte hersteld. Maar van dergelijke ontmoetingen blijft altijd wrok hangen, doorgaans niet alleen tusschen de vechtende partijen, maar ook ten opzichte van de overheid, en hiervan zullen de non-cooperation-leiders wel weer partij weten te trekken.

Mededeelingen.

Van het Dagelijksch Bestuur:

De heer P. J. Zürcher Jr., lid van „Oost en West", Pretoriusstraat 60h., Amsterdam, stelt zich voor het komend seizoen beschikbaar tot het houden van lezingen over Indische onderwerpen van verschillenden aard. Reis- en c.q. verblijfkosten.

Van het Informatie-Bureau:

Voor den Indischen dienst zijn bestemd:

J. L. G. Dietzel, Sterrenstraat 6, Treebeek (L.) als onderwijzer.
H. W. P. de Groote, Anna van Buerenstraat 69, Den Haag, als adjunct-accountant.

Mutaties van 22 tot 29 Aug. 1923.

Nieuwe leden.

B. Braat, Industrieel, Den Haag, Groot Hertoginnelaan 213. ƒ 5.—.
L. F. Cavaljé, Immigr. Ambt. m. v., Den Haag, Edisonstraat 111. ƒ 5.—.

Afschrijven.

P. de Gruyter, Ingenieur, Cheribon.
J. van Goor, Ambtenaar S.S., Bandoeng.
S. A. Teixera de Mathos, Superintendent Sultansondernemingen, Salatiga.

Adresveranderingen.

Ch. E. Pieters, O.-I. Ambtenaar m. v. Den Haag, van Jan v. Riebeekstraat 37, naar: Koningin Mariastraat 19.
E. Treffers, Off. v. Gez. N.-I. L., van: Den Haag, van Slingelandtstraat 41, naar: Bilthoven. ƒ 5.—.
H. Ph. Th. Witkamp, De Bilt, van: Prinselaan 2, naar: Bunnikse Weg 9.
Mevrouw C. H. Koot—Lottering, van: Nieuw-Helvoet, Straatweg 309, naar: Rotterdam, Snelliusstraat 30. ƒ 5.— (contr. 1923 reeds voldaan).
C. de Vries, Administrateur Tanah Amboengan Estate (Pleihari) van: Overveen, Julianaweg 66, naar: Martapoera.
C. F. van Haeften, Ingenieur, van: Bandoeng, Dep. v. Gouv. Bedrijven, naar: Indramajoe.
Th. Sorgdrager, Onderwijzer 1e kl., Weltevreden, van: Gang Halte Dierentuin 6, naar: Oude Tamarindelaan 85.
Mevr. Wed. L. C. van Nouhuys—Leyssius, Den Haag, van: Obrechtstraat 395, naar: 2e Sweelinckstraat 61. Pension Bierman.
C. R. Bakhoven, van: Zwolle, Willemsvaartwijk E. No. 11a naar: Groningen, Dr. D. v. Bosstraat 4a. ƒ 5.— (contr. 1923 reeds voldaan).

Opgave van Leden der Vereeniging „Oost en West", die zich beschikbaar stellen voor het geven van privaatlessen in Indische Talen, Staats- en Strafrecht.

J. ISRAEL, oud-adjt., Translateur v. d. Javaansche taal, Soestdijk. — Javaansch. — Stelt zich ook in andere plaatsen beschikbaar.

A. H. JANSEN, Hamerstraat 25, Bussum. — Maleisch (grammatica, correspondentie, spreken); geeft les te: Bussum, Naarden, Weesp, Amsterdam, Hilversum, Baarn, Laren en 's-Graveland.

Mr. E. RIJKE, Witte Singel 46, Leiden. — Staatsinstellingen van Ned. O.- en W.-Indië. — N.-I. Strafrecht. — N.-I. Strafvordering. — Madoereesch. — Javaansch. — Maleisch.

M. C. ROUVEROY VAN NIEWAAL, Adelheidstraat 7, Den Haag. — Maleisch in den dagelijkschen omgang.

J. J. F. SCHREUEL, gepens. Ass.-Res., Vogelkersstraat 5, Den Haag. — Maleische taal en letterkunde.

JOS. SUYS, Candidaat-Notaris, Leeraar M. O. opleiding groot en klein notarisexamen, repeteert burger- en handelsrecht, van Boetzelaerlaan 174, Den Haag.

J. H. C. VERMEER, oud-officier, Antonie Duyckstraat 46. — Correspondentiebureau voor moderne en Maleische talen, lessen in Maleische omgangstaal en wiskunde.

P. D. VISSER, Frederik Hendriklaan 162, Den Haag. — Maleisch (grammatica, correspondentie, omgangstaal) en Wiskunde.

A. H. J. G. WALBEEHM, Witte Rozenstraat 54, Leiden. — Javaansch. — Maleisch.

Leden, die in deze opgave opgenomen wenschen te worden, kunnen zich opgeven aan den Secretaris der Vereeniging, Heulstraat 17, 's-Gravenhage, en Secretaris afdeeling Den Haag, Laan van Meerdervoort 187.

DEN LEDEN wordt beleefd doch dringend verzocht, bij adresverandering hiervan ten spoedigste mededeeling te doen: in Nederland aan den Heer Administrateur der Vereeniging, Heulstraat 17, Den Haag; in Indië aan den Hoofdvertegenwoordiger, den Heer Mr. K. FAUSER, Soemenep (Madoera).

Vereeniging „OOST en WEST".

HOOFDBESTUUR: Heulstraat 17, 'S-GRAVENHAGE.

STUDIE-COMMISSIE. Jongelieden. Ouders of Voogden van alle landaarden in Oost- en West-Indië, die **gratis hulp** wenschen voor het zoeken van kamers of kosthuizen, voor afhalen van boord, voor toezicht op de studie, voor beheer van gelden, enz. ten behoeve van hun kinderen of pupillen, kunnen zich — onder opgave van de noodige gegevens — wenden tot het Bureau der Gedelegeerden der Studie-Commissie. Adres: Prins Mauritsplein 23, Den Haag.

INFORMATIE-BUREAU ten behoeve van personen, die een werkkring zoeken in Nederl. Oost- of West-Indië of daartoe hunne kinderen of pupillen willen opleiden, ook voorlichting verstrekkende op elk gebied aan personen van Indië komende of aanraking met Indië zoekende. Men wende zich tot den Secretaris, Heulstraat 17, 's-Gravenhage, Telef. H. 4519, Bureau-uren 10—12 v.m. en 2.30—4 n.m. Schriftelijke verzoeken om inlichtingen zonder bijvoeging van porto voor de beantwoording worden als regel buiten beschouwing gelaten.

TEHUIS VOOR INDISCHE STUDENTEN, Prins Mauritsplein 23, Den Haag. Gelegenheid voor Studeerenden van alle landaarden uit Oost- en West-Indië tot logeeren, koffiedrinken en dineeren; logeeren *f* 1,50, noenmaal *f* 0.75 en diner *f* 1.—. Aanvragen te richten aan den heer J. C. HIETINK, Directeur.

TEHUIS VOOR NEDERLANDSCH-INDISCHE BEDIENDEN, „Persinggahan", van Boetselaerlaan 2, 's-Gravenhage, waar Nederlandsch-Indiërs een tijdelijk onderkomen en hulp en raad kunnen vinden. Indische bedienden, die met een familie naar Indië willen terugkeeren, een dienst zoeken of van dienstbetrekking willen veranderen, wenden zich tot den Directeur, den Heer F. DE MUNNIK, Telef. Scheveningen No. 248

⁂ Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging „Oost en West", Heulstraat 17 en de Firma MARTINUS NIJHOFF, Lange Voorhout 9, Den Haag, zijn de navolgende werkjes verkrijgbaar:

a. 1. **Een boekje over onze Oost voor hen, die er niet geweest zijn.** (Tweede druk).
Prijs: **f 0.50** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.

2. Onze Oost. II. **Iets over den Inlander en zijn Zieleleven,** door T. J. BEZEMER.
Prijs: **f 0.05** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

b. Onze West Tweede druk bestaande uit:
1. **De Kolonie Suriname,** door FRED. OUDSCHANS DENTZ;
2. **De Kolonie Curaçao,** door Mr. B. DE GAAY FORTMAN.
Prijs: **f 0.50** en f 0.06 frankeerkosten.

c. Staats- en particuliere betrekkingen in onze Overzeesche Bezittingen: Werkkring en Vooruitzichten.

No. I. **De Bestuursambtenaren in Nederl.-Indië.** (2de, geheel omgewerkte druk met 8 foto's.)
Prijs: **f 0.75** per exemplaar en f 0.06 frankeerkosten.

No. II. **De Geëmployeerde bij de Javasuiker-Industrie.** (2de verbeterde druk).
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.

No. III. **De Rechterlijke Ambtenaar in Nederlandsch-Indië.** (2de verbeterde druk).
Prijs: **f 0.50** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. IV. **De Ingenieur in Nederlandsch-Indië.** (2de verbeterde druk).
Prijs: **f 0.75** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.

No. V. **De Ambtenaar bij het Boschwezen in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.

No. VI. **De Ambtenaar bij het Onderwijs in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.

No. VII. **De Vooruitzichten van den Nederlandschen Arts in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.06 frankeerkosten.

No. VIII. **De Ambtenaar bij den dienst der in- en uitvoerrechten en accijnzen in N.-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.

No. IX. **De Ambtenaar bij de Gouvernements-Marine in Nederl.-Indië.** (Opnieuw herzien).
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.

No. X. **De Ambtenaar bij den Post-, Telegraaf- en Telefoondienst in Nederl.-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.06 frankeerkosten.

No. XI. **De Geëmpl. bij de Rubber-(caoutch.) cultuur en bij eenige Bergcultures in N.-Indië.**
Prijs: **f 0.40** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.

No. XII. **Onze Koloniën.** Prijs **f 0.35** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.

Serie I.

No. 1. Nederlandsch-Indië en de handel.
„ 2. Indische toestanden gezien door een inlander.
„ 3. Het leven van den bestuursambtenaar in het binnenland.
„ 4. Sarikat-Islam.
„ 5. De Suikernijverheid in Nederlandsch-Indië.
„ 6. De afschaffing van de laatste heerendiensten op Java.
„ 7. Denkbeelden der Inlanders van onzen Indischen Archipel omtrent het ontstaan van ziekten.
„ 8. De Europeesche vrouw in Indië.
„ 9. De bosschen van Nederl.-Indië, hunne benutting en verzorging.
„ 10. Over de Kolonie Suriname.

Serie II.

No. 1. De militaire positie van Nederlandsch-Indië.
„ 2. Het Javaansch tooneel.
„ 3. Het spoor- en tramwegwezen in Nederlandsch-Indië.
„ 4. De theecultuur op Java.
„ 5. 's Lands Plantentuin te Buitenzorg.
„ 6. Een doode taal in Indië.
„ 7. De inlandsche dorpsgemeenschap op Java.
„ 8. De rijstteelt in Nederlandsch-Indië.
„ 9. De Javaan gelijk hij schijnt en is.
„ 10. Brandende Koloniale Vraagstukken.

Serie III.

No. 1. Over Bali en zijne bewoners.
„ 2. Bevloeiing in Nederlandsch-Indië.
„ 3. Kindercriminaliteit in Nederlandsch-Indië.
„ 4. Indische Scholen onder de Oost-Indische Compagnie.
No. 5. Nederlanders in Indië.
„ 6/7. Het Nederlandsch-Indisch Volkscredietwezen.
„ 8. Het leven van den Europeeschen militair in Ned. Oost-Indië
„ 9. De Slavernij in Oost-Indië.

N.B. *Beleefd verzoek bij bestelling het kostende vooraf per postwissel toe te zenden aan het INFORMATIE-BUREAU, Heulstraat 17, 's-Gravenhage.*

☞ **Bovenstaande werkjes zijn ook verkrijgbaar bij den Hoofdvertegenwoordiger der Vereeniging in Ned.-Indië, den Heer Mr. K. FAUSER, Soemenep (Madoera).**

Afdeeling 'S-GRAVENHAGE.

Het Secretariaat-Penningmeesterschap der Afdeeling 's-Gravenhage is gevestigd **Heulstraat 17** (Zetel Hoofdbestuur).

BESCHIKBAAR.

BESCHIKBAAR